

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Gedragdeskundigen in strafzaken

Esch, C.M. van

Citation

Esch, C. M. van. (2012, March 21). *Gedragdeskundigen in strafzaken*. Koninklijke Van Gorcum, Assen. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20438>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20438>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/20438> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Esch, Cornelia Marianne van
Title: Gedragsdeskundigen in strafzaken
Issue Date: 2012-03-21

Hoofdstuk 8

De inschakeling

8.1 Inleiding

In de inleiding van dit proefschrift is een aantal onderzoeksvragen gepresenteerd die betrekking hebben op het onderzoek van gedragsdeskundigen in strafzaken. De vraag werd onder meer gesteld wat het juridisch kader is van die inschakeling. In hoofdstuk 3 is uit de doeken gedaan welke bevoegdheden en verplichtingen diverse procesdeelnemers hebben bij het inschakelen van gedragsdeskundigen. Voorts is ingegaan op de vraagstelling aan de deskundige, op de kenmerken van de gedragsdeskundige en de rol die procesdeelnemers hebben bij de inschakeling van een gedragsdeskundige.

In § 8.2 ga ik in op de vraag hoe het in de praktijk bij die inschakeling aan toegaat en welke rol de verschillende procesdeelnemers daarbij spelen. In § 8.3 komt de onderzoeksopdracht aan de orde, in § 8.4 de beëdiging, in § 8.5 de supervisie en ten slotte in § 8.6 de rol van procesdeelnemers bij inschakeling van gedragsdeskundigen om op te treden ter terechtzitting. Voor zover de onderhavige bevindingen significante ($p < 0.05$) verschillen vertonen, zal differentiatie plaatsvinden naar arrondissement, onderzoeksmodaliteit, supervisie en type delict.

8.2 De rol van procesdeelnemers bij inschakeling en benoeming van gedragsdeskundigen voor onderzoek en rapportage

Om de vraag naar de bemoeienis van de procesdeelnemers met de inschakeling van een gedragsdeskundige te beantwoorden zijn in de checklist de volgende, in casu bij wijze van voorbeeld op de officier van justitie toegespitste, vragen opgenomen:

1. Heeft de officier van justitie bemoeienis gehad met de inschakeling van een gedragsdeskundige?

2. Heeft de officier van justitie ambtshalve een gedragsdeskundige ingeschakeld?
3. Heeft de officier van justitie inschakeling van een gedragsdeskundige gevorderd bij de rechter-commissaris?
4. Heeft de officier van justitie inschakeling van een gedragsdeskundige gevorderd bij de rechter ter terechtzitting?
5. Heeft de officier van justitie een gedragsdeskundige ingeschakeld na een verwijzing door de rechter ter terechtzitting?¹
6. Heeft de officier van justitie het NIFP om advies of bemiddeling gevraagd bij de inschakeling van een gedragsdeskundige?
7. Heeft de officier van justitie andersoortige bemoeienis gehad met mogelijke inschakeling van een gedragsdeskundige?

Voor de andere procesdeelnemers zijn overeenkomstige vragen opgenomen. Nadat de vraag aan de orde is geweest in hoeverre de desbetreffende procesdeelnemer bemoeienis heeft gehad met de inschakeling van een gedragsdeskundige, doet de vraag zich voor waarop die bemoeienis betrekking heeft. De volgende aspecten komen daarbij aan de orde: onderzoek en rapportage, onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise, optreden ter terechtzitting, optreden ter terechtzitting in het kader van een contra-expertise, voor iets anders.

De verdachte en zijn raadsman hebben nagenoeg dezelfde bevoegdheden bij de inschakeling van een gedragsdeskundige (§ 3.2.1 en § 3.2.2). Net als elders in dit boek bedoel ik wanneer ik spreek over de verdachte daarmee ook zijn raadsman.

Niet in alle dossiers van de steekproef was alle informatie over de inschakeling van de gedragsdeskundige te vinden. In zes dossiers waren de gege-

---

1 De rechter ter terechtzitting verwijst niet naar de officier van justitie maar stelt hem de stukken in handen voor bijvoorbeeld het benoemen van een gedragsdeskundige. Gemakshalve spreek ik geregeld van verwijzen, wanneer ik "in handen stellen van" de officier van justitie bedoel.

vens of een deel daarvan niet te achterhalen omdat die dossiers niet compleet waren.

In het vervolg van deze paragraaf ga ik eerst in op de rol van de verdachte en zijn raadsman bij het inschakelen van een gedragsdeskundige (§ 8.2.1). Vervolgens op die van de officier van justitie (§ 8.2.2), de rechter-commissaris (§ 8.2.3), de rechter ter terechtzitting (§ 8.2.4), de reclassering (§ 8.2.5) en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) (§ 8.2.6). Hierbij dient vooraf opgemerkt te worden, dat het te schetsen beeld van de onderhavige bemoeienis door de opzet van de dossierstudie louter betrekking heeft op zaken waarin daadwerkelijk gedragsdeskundigen zijn ingeschakeld. Aldus valt uit de te presenteren tabellen en tekst niets op te maken over bijvoorbeeld de mate waarin meer in het algemeen verzoeken of vorderingen bij een rechter-commissaris of rechter ter terechtzitting worden gehonoreerd dan wel afgewezen.

8.2.1 De verdachte en zijn raadsman

In welke mate en op welke manier is de verdachte betrokken bij de inschakeling van gedragsdeskundigen?² Dat is de onderzoeksvraag die in deze subparagraaf om een antwoord vraagt. Uit het onderhavige onderzoek blijkt dat de verdachte daar geregeld (27 van de 117 zaken) op enigerlei wijze bemoeienis mee heeft. Soms is de verdachte in één zaak daar meer keren bij betrokken. Dit doet zich bijvoorbeeld voor wanneer in één zaak de raadsman zowel een verzoek om contra-expertise richt aan de rechter-commissaris als aan de rechter ter terechtzitting. De bemoeienis van de verdachte met de inschakeling van een gedragsdeskundige levert het volgende overzicht op.

Tabel 8.1: *Inschakelingsbemoeienis van de verdachte (gepresenteerd zijn rijpercentages)*

zaken met inschakelingsbemoeienis verdachte	tbv onderzoek & rapportage		tbv onderzoek & rapportage & contra-expert.		tbv iets anders	totaal		
door verdachte zelf	-	0%	-	0%	-	0%	27	100%
verzocht bij R.C.	6	22%	1	4%	-	0%	27	100%
verzocht bij rtz	7	26%	4	15%	1	4%	27	100%
andere bemoeienis	15	56%	-	0%	-	0%	27	100%

In het vervolg van deze subparagraaf ga ik in op de inschakeling op eigen initiatief van de verdachte (§ 8.2.1.1), verzoek om inschakeling (§ 8.2.1.2), andersoortige bemoeienis (§ 8.2.1.3) en een meer gedifferentieerd beeld (§ 8.2.1.4).

8.2.1.1 Inschakeling op eigen initiatief

In hoeverre schakelen de verdachte en zijn raadsman zelf een gedragsdeskundige in? Hoewel een verdachte zelf gedragsdeskundigen mag inschakelen, gebruikt hij die bevoegdheid nooit.

8.2.1.2 Verzoek om inschakeling

Wanneer een verdachte niet zelf een gedragsdeskundige inschakelt, heeft hij verschillende mogelijkheden om daar bij een procesdeelnemer om te verzoeken. Anders dan bij de andere procesdeelnemers is bij de verdachte en zijn raadsman in het onderhavige onderzoek niet de vraag gesteld: “Heeft de verdachte of zijn raadsman om inschakeling verzocht bij de officier van justitie?” Hier toe is besloten omdat tevoren al duidelijk was dat die informatie vaak niet in het dossier te vinden is. Mocht evenwel uit het dossier blijken dat de verdachte of zijn raadsman, de officier van justitie hier om heeft verzocht, dan biedt de vraag “Heeft de verdachte of diens raadsman andersoortige bemoeienis gehad met de mogelijke inschakeling van een gedragsdeskundige” uitkomst.

Wat kunnen we nu zeggen over het gebruik dat de verdachte maakt van zijn bevoegdheid om inschakeling van een gedragsdeskundige te verzoeken?

2 In 117 van 123 zaken waren de gegevens die te maken hebben met de inschakeling in het dossier aanwezig.

Om te beginnen mag een verdachte de *officier van justitie* verzoeken een gedragsdeskundige in te schakelen of te benoemen. Zoals bij het opstellen

van de checklist werd verondersteld, bevatten de dossiers hierover geen informatie. Het zou kunnen zijn dat een verdachte de officier daar nooit om vraagt. Een andere mogelijkheid is dat die informatie niet in het dossier terecht komt, bijvoorbeeld omdat een dergelijk verzoek mondeling wordt gedaan en afgehandeld.

Een verdachte mag bij de *rechter-commissaris* inschakeling en benoeming van een gedragsdeskundige verzoeken voor verschillende taken. Hij gebruikt deze bevoegdheid niet vaak, namelijk bij nog geen 10% (zeven van 117) van de zaken. Wanneer de verdachte daar al om verzoekt betreft het meestal (zes van zeven zaken) onderzoek en rapportage. Slechts in één zaak gaat het om een contra-expertise.³

Wanneer de rechter-commissaris een gedragsdeskundige benoemt mag de verdachte verzoeken dat *een bepaalde persoon* het onderzoek verricht. Geen enkele keer maakt een verdachte gebruik van die bevoegdheid. Dat geldt eveneens voor het aanwijzen van een deskundige die *bij het onderzoek van de deskundige aanwezig is*.⁴ Ook verzoekt hij nimmer een deskundige aan te mogen wijzen die het *verslag van de deskundige onderzoekt*.⁵

Tot slot mag een verdachte ook de *rechter ter terechtzitting* verzoeken een gedragsdeskundige in te schakelen of te benoemen voor onderzoek en rapportage.⁶ Van deze bevoegdheid maken maar wei-

nig verdachten gebruik. We zien dat in ongeveer één op de tien (elf van 117) zaken. In een beperkt aantal (zeven van de 117) zaken betreft dat verzoek inschakeling van een gedragsdeskundige voor *onderzoek en rapportage*. In een nog geringer aantal (vier van de 117) gaat het om inschakeling voor *contra-expertise*.⁷ In één zaak verzoekt de raadsman in het geval de rechtbank een TBS wil opleggen, een nieuw onderzoek te laten verrichten. In een andere zaak adviseert de gedragsdeskundige geen TBS en wil de verdachte die maatregel juist wel. In de zaken waarin de rechtbank het verzoek om een contra-expertise *niet* honoreert, hebben de bezwaren van de raadsman betrekking op mogelijke bevooroordeeldheid van de gedragsdeskundigen (zie § 8.2.3).

In één zaak betreft het verzoek van de verdachte bij de rechter ter terechtzitting iets anders dan onderzoek en rapportage of onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. In die zaak adviseerden de gedragsdeskundigen een last tot plaatsing in een psychiatrische ziekenhuis. De officier vorderde een TBS met dwangverpleging. Deze zaak komt in het vervolg van deze subparagraaf uitgebreider aan de orde.

8.2.1.3 Andersoortige bemoeienis

In de subparagrafen hiervoor zijn de meest gangbare bevoegdheden van de verdachte bij de inschakeling en benoeming van een gedragsdeskundige voor het voetlicht gebracht. Dit roept de vraag op in hoeverre een verdachte gebruik maakt van andere bevoegdheden die hij heeft op dat vlak.

In meer dan de helft van de zaken (vijftien van 27) waarin de verdachte bemoeienis heeft met de mogelijke inschakeling van een gedragsdeskundige, gaat het om iets anders dan een verzoek aan één van de procesdeelnemers om inschakeling voor onderzoek en rapportage of voor onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Het gaat dan bijvoorbeeld om een verklaring van de raadsman ter terechtzitting, als: "Ik heb mijn cliënt geadviseerd niet mee te werken aan rapportage door het PBC" of een verklaring van de raadsman bij de rechter-commissaris als: "Ik conformeer mij aan het oordeel van de rechter-commissaris

- 3 In de zaak waarin dat wel is gebeurd, heeft de verdachte ook de rechter ter terechtzitting verzocht om inschakeling van een gedragsdeskundige. Als reden voor dat verzoek om een contra-expertise geeft de verdachte aan: "Ik weet dat er iets mis is met mij en ik wil dan ook graag naar het Pieter Baan Centrum om te kijken wat er met me aan de hand is. Misschien dat een behandeling in het kader van een TBS noodzakelijk is".
- 4 Vanaf 01-01-2010 mag de verdachte dat ook wanneer de rechter-commissaris een deskundige benoemt via de mini-instructie.
- 5 Deze bevoegdheid had de verdachte alleen wanneer de rechter-commissaris een gedragsdeskundige inschakelde in het kader van een gerechtelijk vooronderzoek. Wanneer dat gebeurde via de mini-instructie mocht een verdachte dat niet. Vanaf 01-01-2010 is dat onderscheid vervallen.
- 6 Deze informatie is te vinden in het proces-verbaal van de zitting. Soms komt het voor dat er een brief in het dossier zit waarin de raadsman een verzoek om inschakeling van een gedragsdeskundige richt aan de voorzitter van de rechtbank. Niet duidelijk is overigens in

hoeverre de zittingsrechter na invoering van de Wet deskundige in strafzaken nog zelf gedragsdeskundigen mag benoemen voor onderzoek en rapportage.

7 In één van die zaken heeft de verdachte ook om contra-expertise verzocht bij de rechter-commissaris.

met betrekking tot psychiatrisch onderzoek". En in een andere zaak: "Vooralsnog bepleit ik geen persoonlijkheidsonderzoek". In één zaak verzoekt de raadsman om in het kader van een reeds aan-gevraagd onderzoek, neuropsychologische tests bij zijn cliënt te laten afnemen. Ook is het voorgekomen dat de raadsman via de rechter-commissaris aanvullende vragen heeft voorgelegd aan het PBC of aan de ambulante onderzoekers. De raadsman had vragen geformuleerd, naar aanleiding van het briefrapport van de NIFP-psychiater.⁸ Een enkele keer verzoekt de raadsman ter zitting schorsing van de voorlopige hechtenis onder voorwaarde dat zijn cliënt meewerkt aan gedragsdeskundig onderzoek.

Soms verzoekt de raadsman ter terechtzitting de oorspronkelijke onderzoekers te benaderen met een vraag als: "Nogmaals verzoek ik waar mogelijk te bekijken of u mij al dan niet concreter dan tot nog toe, kunt adviseren over de hiervoor bedoelde behandelmethoden en hun voor- en nadelen, meer in het bijzondere ten aanzien van (...)".⁹ Een enkele maal verzoekt de raadsman aanhouding van een zaak om onderzoek te doen verrichten naar minder

vergaande maatregelen dan de gedragsdeskundige heeft geadviseerd.

8.2.1.4 Een meer gedifferentieerd beeld

Vertoont de inschakelingsbemoeyenis van de verdachte verschillen naar arrondissement, delictsoort e.d.? Alleen dit laatste blijkt het geval ($p < 0.05$), zoals tabel 8.2 toont. Dat een verdachte op enigerlei wijze bemoeyenis heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige komt verreweg het vaakst voor bij vermogensdelicten. In bijna de helft van de "vermogenszaken" heeft de verdachte daarmee bemoeyenis gehad, beduidend meer dan in zaken die betrekking hebben op levensdelicten, zedendelicten en overige delicten.

8.2.2 De officier van justitie

Eén van de procesdeelnemers die een (beperkte) bevoegdheid heeft gedragsdeskundigen te benoemen voor onderzoek en rapportage is de officier van justitie.¹⁰

De bemoeyenis van de officier van justitie met de inschakeling van een gedragsdeskundige valt op verschillende manieren in het dossier te achterhalen. Soms gebeurt dat via de "vordering inbewaringstelling en opening gerechtelijk vooronderzoek" bij de rechter-commissaris. Wanneer de officier zelf de deskundige benoemt, is daarvan een afschrift te vinden in het dossier. Althans voor zover daar een kopie van de benoeming in zit. Bij een

8 Het betreft dan vragen zoals:

1. "In het rapport staat vermeld dat [naam verdachte, CvE] seroxat 20 mg voorgeschreven heeft gekregen door de huisarts. Gaarne ontvang ik nadere informatie over de effecten van de medicatie, al dan niet in combinatie met het gebruik van alcohol;
2. Gaarne ontvang ik nadere informatie met betrekking tot de vermoedelijke 'as II-problematiek' (borderline-kenmerken). In hoeverre is de hiervoor bedoelde problematiek van invloed geweest op het ontstaan en uitvoering van de handelingen door [naam verdachte, CvE] met betrekking tot het delict, zoals in het strafrechtelijk dossier beschreven;
3. Na zijn aanhouding bleek dat [naam verdachte, CvE] niet meer op aanroepen van de politieambtenaren reageerde. Vervolgens is [naam verdachte, CvE] overgebracht per ambulance naar het ziekenhuis. (...) In hoeverre is het gedrag van [naam verdachte, CvE] in dit opzicht gerelateerd aan de in vraag 1 bedoelde as II problematiek en in de vraag 2 bedoelde medicatie seroxat 20 mg;
4. In hoeverre is de in vraag 3 bedoelde (medische) toestand van [naam verdachte, CvE] een aanwijzing met betrekking tot de conditie en/of geestelijke toestand van [naam verdachte, CvE] in de periode daaraan voorafgaand."

9 De rechtbank noemt dan verschillende inrichtingen.

10 Zoals hiervoor vermeld is anders dan bij de rechter-commissaris, in de checklist niet de vraag opgenomen in hoeverre de officier van justitie een gedragsdeskundige heeft ingeschakeld op verzoek van de verdachte of zijn raadsman. Van tevoren werd verondersteld dat die informatie niet of nauwelijks terug te vinden zou zijn in het dossier. Wanneer die mogelijkheid zich toch zou voordoen, kon de vraag of de officier van justitie andersoortige bemoeyenis heeft gehad met de inschakeling van een gedragsdeskundige uitkomst bieden. Van deze mogelijkheid is geen gebruik gemaakt omdat de dossiers daarover geen informatie bevatten. Niet duidelijk is in hoeverre zulke verzoeken zich ooit voordoen. Het zou ook kunnen zijn dat die verzoeken er wel zijn geweest, maar dat die informatie niet in het dossier terecht komt. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat van een verhoor door de officier van justitie, in tegenstelling tot het verhoor door de rechter-commissaris, geen verslag te vinden is in het dossier.

Tabel 8.2: *Inschakelingsbemoenien van de verdachte, naar delictsoort*

zaken	"leven"		"zeden"		"vermogen"		"overig"		totaal	
met inschakelingsbemoenien verdachte	11	24%	4	18%	10	43%	2	8%	27	23%
zonder inschakelingsbemoenien verdachte	35	76%	18	82%	13	57%	24	92%	90	77%
totaal	46	100%	22	100%	23	100%	26	100%	117	100%

vordering van de officier ter terechtzitting is deze informatie veelal te achterhalen via het proces-verbaal ter terechtzitting. In de meeste zaken waarin een gedragsdeskundige wordt ingeschakeld, heeft de officier van justitie daar op enigerlei wijze bemoenien mee (95 van 117).¹¹ De bemoenien van de officier van justitie met de inschakeling van een gedragsdeskundige levert het volgende overzicht op.

geld voor te doen. In bijna de helft (46 van 95) van de zaken waarin de officier van justitie betrokken is bij de inschakeling van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage, benoemt hij die *ambtshalve*. Slechts éénmaal zien we dat hij een deskundige benoemt voor aanvullend onderzoek.

Tabel 8.3: *Inschakelingsbemoenien van de officier van justitie (gepresenteerd zijn rijpercentages)*

zaken met inschakelingsbemoenien ovj	tbv onderzoek & rapportage		tbv onderzoek & rapportage contra-expert.		voor iets anders ¹²			totaal
ambtshalve	46	48%	-	0%	1	1%	95	100%
vordering bij R.C.	25	26%	-	0%	-	0%	95	100%
vordering bij rtz	3	3%	4	4%	2	2%	95	100%
na verwijzing rtz	5	5%	1	1%	2	2%	95	100%
NIFP ingeschakeld	60	63%	-	0%	1	1%	95	100%
andersoortig	16	17%	-	0%	-	0%	95	100%

In het vervolg van deze paragraaf ga ik eerst in op de ambtshalve benoeming door de officier van justitie (§ 8.2.2.1). In § 8.2.2.2 komt de vordering tot inschakeling aan de orde, in § 8.2.2.3 andersoortige bemoenien en in § 8.2.2.4 een meer gedifferentieerd beeld.

8.2.2.1 Ambtshalve benoeming

In hoeverre benoemt de officier van justitie ambtshalve gedragsdeskundigen? Dat is de onderzoeksvraag die thans aan de orde is. Dit blijkt zich gere-

8.2.2.2 Vordering tot inschakeling

Hoewel de officier van justitie zelf gedragsdeskundigen die beëdigd zijn als vast gerechtelijk mag benoemen voor onderzoek en rapportage, gebruikt hij die bevoegdheid lang niet altijd. Dit roept de vraag op in hoeverre de officier van justitie inschakeling van een gedragsdeskundige verzoekt bij een andere procesdeelnemer.

Geregeld vordert de officier van justitie inschakeling van een gedragsdeskundige bij een andere procesdeelnemer. Zo vordert hij bij ongeveer één van de vier zaken (25 van 95 zaken) waarin hij daarbij betrokken is, benoeming bij de *rechter-commissaris*. In een beperkt aantal zaken (negen van 95) vordert hij die inschakeling bij de *rechter ter terechtzitting*. Enkele keren (drie van 95) betreft die vordering onderzoek en rapportage. Iets vaker (vier van 95 zaken) gaat het om onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise.

11 Zoals hiervoor aangegeven bevatten niet alle dossiers elke informatie over de inschakeling van een gedragsdeskundige.

12 Dit heeft meestal te maken met onderzoek en rapportage of onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise.

Soms (twee van 95 zaken) betreft die vordering iets anders. Zo vordert de officier van justitie in één zaak schorsing van het onderzoek voor onbepaalde tijd, teneinde een *aanvullend* onderzoek naar de geestvermogens van de verdachte uit te brengen. In een andere zaak vordert hij ter terechtzitting aanhouding van de zaak zodat de reclassering een concreet begeleidingsplan kan opstellen.

8.2.2.3 Andersoortige bemoeienis

Soms is de officier van justitie op een andere wijze betrokken bij het inschakelen van een gedragsdeskundige dan in de subparagrafen hiervoor aan de orde is geweest. Zo moet hij een gedragsdeskundige benoemen wanneer de rechter ter terechtzitting een zaak daarvoor naar hem verwijst. Dat roept de vraag op welke andersoortige bemoeienis de officier van justitie heeft op het vlak van die inschakeling.

In Amsterdam zien we geregeld (zestien van 95 zaken) dat de officier van justitie niet zelf een gedragsdeskundige benoemt, en ook geen gerechtelijk vooronderzoek vordert bij de rechter-commissaris. Wel treffen we dan op de vordering tot inbewaringstelling de volgende formulering aan:

“De officier van justitie geeft de rechter-commissaris bij zijn vordering van bevel tot bewaring van verdachte in overweging toepassing te geven aan het bepaalde in artikel 36^a van het Wetboek van Strafvordering en wel ten aanzien van het verzoeken om een psychiatrische en/of psychologische rapportage omtrent de in aanhef van deze vordering genoemde persoon.”

Dit betekent dus dat de officier van justitie de rechter-commissaris adviseert, een gedragsdeskundige te benoemen via de mini-instructie.

In een gering aantal zaken (acht van 95) zaken, benoemt de officier van justitie zelf een gedragsdeskundige nadat de rechter ter terechtzitting de stukken daarvoor in zijn handen heeft gesteld. In vijf daarvan gaat het om onderzoek en rapportage. In één zaak betreft het onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Zelden (twee van 95) heeft de officier van justitie te maken met een zaak die de rechter ter terechtzitting in zijn handen stelt voor “iets anders” dan het inschakelen van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage. In het ene geval gaat het om het stellen van nadere vragen aan de gedragsdeskundigen, die verdachte reeds hebben onderzocht. In het andere geval gaat het om het laten opstellen van een begeleidingsplan door de reclassering. In deze

zaak hadden de gedragsdeskundigen een TBS met voorwaarden geadviseerd. Voor het slagen van die maatregel is het noodzakelijk dat de reclassering mogelijkheden ziet voor begeleiding.

Verder zien we bij de andersoortige bemoeienis onder meer dat de officier van justitie zich verzet tegen aanhouding van de zaak ter terechtzitting in verband met psychologisch onderzoek; dat de officier zich refereert aan het verzoek van de raadsman met betrekking tot het verzoek om aanhouding en verwijzing naar de rechter-commissaris voor een onderzoek naar de geestvermogens; en dat hij zich refereert aan het oordeel van de rechtbank met betrekking tot een rapportage in het PBC.

Tot slot vragen wij ons af in hoeverre de officier van justitie het NIFP verzoekt om advies of bemiddeling bij het inschakelen van een gedragsdeskundige.

In ongeveer twee op de drie (zestig van 95) zaken verzoekt de officier van justitie het NIFP om advies en/of bemiddeling. Niet in alle zaken waarin de officier van justitie het NIFP om advies vraagt, benoemt hij zelf de gedragsdeskundige(n).¹³ Zo vordert hij die benoeming geregeld bij de rechter-commissaris. Dat hij benoeming vordert bij de rechter-commissaris zien we vooral in arrondissementen waarin het gebruikelijk is dat de rechter-commissaris gedragsdeskundigen benoemt.

8.2.2.4 Een meer gedifferentieerd beeld

De bemoeienis van de officier van justitie met de inschakeling van een gedragsdeskundige verschilt per arrondissement ($p < 0.001$). In enkele arrondissementen heeft de officier van justitie daar altijd (Assen) of bijna altijd (Arnhem, Den Bosch) bemoeienis mee. In Dordrecht daarentegen is dat in vergelijking tot andere arrondissementen niet erg gangbaar. Dit toont tabel 8.4.

Ook het *soort bemoeienis* dat de officier van justitie heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige verschilt per arrondissement ($p < 0.001$). Zo benoemt de officier van justitie in Amsterdam, Den Bosch en Dordrecht nooit ambtshalve een ge-

¹³ Wat opvalt is dat wanneer de officier van justitie in Den Bosch het NIFP om advies vraagt, het NIFP het advies stuurt aan de rechter-commissaris. De brief, die geadresseerd is aan de rechter-commissaris, begint met “Op [datum, CvE] zag ik op verzoek van de officier van justitie”, etc.).” De officier van justitie krijgt een kopie van de brief die het NIFP stuurt aan de rechter-commissaris.

Tabel 8.4: *Inschakelingsbemoenienis officier van justitie, naar arrondissement*

zaken	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met inschakelingsbemoenienis ovj	14	74%	26	96%	10	100%	19	79%	22	96%	4	29%	95	81%
zonder inschakelingsbemoenienis ovj	5	26%	1	4%	-	0%	5	21%	1	4%	10	71%	22	19%
totaal	19	100%	27	100%	10	100%	24	100%	23	100%	14	100%	117	100%

Tabel 8.5: *Ambtshalve benoeming gedragsdeskundigen door de officier van justitie, naar arrondissement*

zaken met inschakelingsbemoenienis ovj	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met ambtshalve benoeming	-	0%	20	77%	8	89%	18	95%	-	0%	-	0%	46	48%
zonder ambtshalve benoeming	15	100%	6	23%	1	11%	1	5%	22	100%	4	100%	49	52%
totaal	15	100%	26	100%	9	100%	19	100%	22	100%	4	100%	95	100%

dragsdeskundige, terwijl dit in Arnhem (77%), Assen (89%) en Breda (95%) juist heel vaak gebeurt. Wanneer de officier van justitie in laatstgenoemde arrondissementen niet ambtshalve een gedragsdeskundige benoemt, betreft het klinische observatie.

Niet in alle arrondissementen gebruikt de officier van justitie zijn bevoegdheid om ambtshalve een gedragsdeskundige te benoemen. Geregeld vordert hij die benoeming bij de rechter-commissaris. Dat de officier van justitie benoeming van een gedragsdeskundige vordert bij de rechter-commissaris verschilt per arrondissement ($p < 0.001$). In de zaken waarin de officier van justitie bemoenienis heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige betreft dit in Dordrecht altijd het vorderen van die benoeming bij de rechter-commissaris. In Den Bosch gebeurt dit bij ongeveer twee op de drie (veertien van 22) zaken. Zie tabel 8.6.

8.2.3 De rechter-commissaris

In de meeste zaken (zeventig van 117) waarin een gedragsdeskundige onderzoek verricht, heeft de rechter-commissaris daar op enigerlei wijze bemoenienis mee. In sommige zaken zien we dat meerdere malen. Dat kan op verschillende manieren gebeuren. De bemoenienis van de rechter-commissaris met de inschakeling van een gedragsdeskundige, levert tabel 8.7 op.

Anders dan bij de procesdeelnemers die in de subparagrafen hiervoor aan de orde zijn geweest, heeft de rechter-commissaris geen wettelijke bevoegdheid om één van de procesdeelnemers te verzoeken een gedragsdeskundige in te schakelen of te benoemen voor onderzoek en rapportage of om op te treden ter terechtzitting. Wel moet of mag hij een gedragsdeskundige benoemen op verzoek of bevel van andere procesdeelnemers. Daarom ga ik in deze paragraaf in op het gebruik van de bevoegdheid zelf een gedragsdeskundige te benoemen, oftewel de ambtshalve benoeming (§ 8.2.3.1), benoeming

Tabel 8.6: *Vordering tot benoeming gedragsdeskundigen bij de rechter-commissaris, naar arrondissement*

zaken met inschakelingsbemoenienis ovj	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met vordering benoeming bij r-c	5	33%	1	4%	-	0%	1	5%	14	64%	4	100%	25	26%
zonder vordering benoeming bij r-c	10	67%	25	10%	9	100%	18	95%	8	36%	-	0%	70	74%
totaal	15	100%	26	100%	9	100%	19	100%	22	100%	4	100%	95	100%

Tabel 8.7: *Inschakelingsbemoenien van de rechter-commissaris (gepresenteerd zijn rijpercentages)*

zaken met inschakelingsbemoenien r-c	tbv onderzoek & rapportage		tbv onderzoek & rapportage contra-expert.			voor iets anders		totaal
ambtshalve	34	49%	-	0%	-	0%	70	100%
op vordering ovj	25	36%	-	0%	-	0%	70	100%
op verzoek verdachte	4	6%	-	0%	1	1%	70	100%
na verwijzing rttz	8	11%	5	7%	3	4%	70	100%
advies/bemiddeling NIFP	58	83%	-	0%	1	1%	70	100%
andere bemoenien	2	3%	-	0%	-	0%	70	100%

op verzoek of bevel (§ 8.2.3.2), andersoortige bemoenien (§ 8.2.3.3) en een meer gedifferentieerd beeld (§ 8.2.3.4).

8.2.3.1 Ambtshalve benoeming

Wat valt er te zeggen over de ambtshalve benoeming van gedragsdeskundigen door de rechter-commissaris?

Bij lang niet alle zaken waarin gedragsdeskundig onderzoek plaatsvindt, is de rechter-commissaris betrokken. In bijna de helft (34 van zeventig) van de zaken waarin hij daar wel bij betrokken is, benoemt hij die gedragsdeskundigen ambtshalve.

8.2.3.2 Benoeming op verzoek of bevel

Wanneer de rechter-commissaris niet ambtshalve een gedragsdeskundige benoemt, kan hij dat doen op verzoek of bevel van een andere procesdeelnemer. Afhankelijk van welke procesdeelnemer daar om verzoekt is de rechter-commissaris daar al dan niet toe verplicht.

Zelden (vier van de 70) benoemt de rechter-commissaris een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage op verzoek van de *verdachte*. In zes zaken heeft de verdachte een dergelijk verzoek ingediend. In één zaak had de officier van justitie al een gedragsdeskundige benoemd. In een andere zaak wijst de rechter-commissaris dit verzoek af omdat volgens hem “de noodzaak daarvan niet is gebleken”. Verder schrijft de rechter-commissaris: “Mocht uit het reclasseringsrapport alsnog de wenselijkheid blijken, dan zal ik een dergelijk onderzoek alsnog gelasten”. De rechter-commissaris honoreert dus niet elk verzoek zonder meer.

In één zaak verzoekt de raadsman de rechter-commissaris om een contra-expertise. De rechter-commissaris honoreert dat verzoek niet. Onduidelijk is waarom hij dat niet doet. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat het verzoek drie weken voor de zitting was ingediend.¹⁴ De tijd voor het laten verrichten van een contra-expertise is dan vrij kort.

Voorts benoemt de rechter-commissaris in ongeveer één op de drie (25 van zeventig) zaken waarin hij betrokken is bij de inschakeling van een gedragsdeskundige, deze op vordering van *de officier van justitie*.

Geregeld (zestien van zeventig zaken) benoemt de rechter-commissaris een gedragsdeskundige omdat de *rechter ter terechtzitting* de zaak daarvoor naar hem verwijst. In acht zaken gaat het om onderzoek en rapportage. Bij vijf andere zaken gaat het om onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Twee van die zaken zijn afkomstig uit een arrondissement waarin het gebruikelijk is dat de officier van justitie gedragsdeskundigen benoemt. Dat de rechter ter terechtzitting deze zaken verwijst naar de rechter-commissaris, komt waarschijnlijk omdat het gaat om een contra-expertise die verricht moet worden in het Pieter Baan Centrum. De officier van justitie mag immers geen bevel geven tot klinische observatie. Daarnaast vindt in twee zaken verwijzing plaats naar de rechter-commissaris voor onderzoek naar de praktische uitvoerbaarheid van het gegeven advies. Verder vindt in één zaak verwijzing plaats voor aanvullend onderzoek.

¹⁴ Later vindt alsnog een contra-expertise plaats, na een verwijzing naar de rechter-commissaris door de rechter ter terechtzitting.

8.2.3.3 Andersoortige bemoeienis

In hoeverre benut de rechter-commissaris andere bevoegdheden op het vlak van de inschakeling? Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan het stellen van nadere vragen over de uitgebrachte rapportage of het inschakelen van het NIFP voor advies en/of bemiddeling.

Van sommige bevoegdheden maakt hij weinig gebruik. Zo stelt hij sporadisch nadere vragen naar aanleiding van de gedragsdeskundige rapportages.¹⁵ Andere bevoegdheden gebruikt hij juist

15 De keer dat de rechter-commissaris nadere vragen stelt betreft dat de volgende vragen: “Na lezing van het rapport heb ik nog enkele vragen. Ik zou het op prijs stellen als u deze nadere vragen nog zou willen beantwoorden. Alvorens de vragen te formuleren acht ik het raadzaam aan te geven dat ik voor de rapportages omtrent deze verdachte, geen rapporten omtrent het syndroom van Asperger heb gezien. Ik zou mij kunnen voorstellen dat ik daarom vragen stel die blijk geven van onbekendheid met dat syndroom.

1. In uw rapport geeft u aan dat verdachte sociaal invalide is. Besefte verdachte wel dat hij met strafbare handelingen bezig was?
2. Voorts verneem ik gaarne van u of deze intelligente verdachte in de ‘verdachte’ omstandigheden waarin de [aanduiding artikelen, CvE] werden aangeleverd ook geen aanwijzing heeft kunnen of moeten vinden omtrent het strafbare handelen.
3. Indien de verdachte geen idee had omtrent de strafbaarheid van zijn handelingen, waarom:
  - gebruikte hij bij zijn handelingen dan een bijzonder groot aantal verschillende gsm-telefoons;
  - gebruikte hij in de advertenties verschillende (verzonnen) woon/verblijfplaatsen;
  - gebruikte hij feitelijk allerlei kunstjes om zijn eigen identiteit geheim te houden.

Vormt dit geen aanwijzing voor een vermoeden dat verdachte wel degelijk wist dat hij met strafbare handelingen bezig was en dat hij wist wat de consequenties van de handelingen zouden kunnen zijn?

4. U geeft aan dat verdachte een eenling is, die verstoeken is van vriendschappen. Op welke wijze was verdachte dan in staat om langdurige contacten aan te gaan met de perso(n)en die de [aanduiding artikelen, CvE] die gestolen waren bij hem kwamen afleveren? Over het algemeen zijn die personen niet snel van vertrouwen. Zij benaderen niet zomaar iemand als heler.
5. Mede gelet op het soort delicten waarvan verdachte wordt verdacht, verzoek ik u aan te geven, gelet op de verwoording in uw rapport, of verdachte in ab-

heel vaak. Zo verzoekt de rechter-commissaris in het merendeel (58 van zeventig) van de zaken het NIFP bij het inschakelen van een gedragsdeskundige om te *adviseren, te bemiddelen of beide*.

solute zin volstrekt niet in staat was om de strafbare feiten niet te plegen.

6. Kunt u mij aangeven of het feit dat [naam verdachte, CvE] geen opening van zaken geeft enige relatie met het door u genoemde syndroom heeft? [Naam verdachte, CvE] geeft immers tot op heden op geen enkele wijze aan wie de [aanduiding artikelen, CvE] aan hem leveren, wie ze afnemen, van wie het vuurwapen is etc. Is het verdachte ook nu niet duidelijk dat dergelijke feiten van belang zijn in het onderzoek in zijn zaak? Hoe is dat tot zijn intelligentie te relateren?
7. Kunt u verduidelijken hoe zeker gesteld kan worden dat [naam verdachte, CvE] niet wist dat sprake was van strafbare handelingen en dat geen sprake is van een verdachte die in een onderzoek manipuleert. Hierbij kan gedacht worden aan het belang van verdachte in het strafrechtelijk onderzoek, maar ook aan zijn belang ten opzichte van bijvoorbeeld de leveranciers van [aanduiding gestolen goederen, CvE] (angst bij verdachte voor vergelding?)
8. Omtrent de kans op herhaling geeft u in uw rapport aan dat de preventieve hechtenis wel degelijk een preventief effect heeft gehad naar de toekomst. Verdachte weet nu naar uw oordeel dat zijn handelswijze niet is toegestaan, en de dreiging van detentie is een stok achter de deur. [Naam verdachte, CvE] is door de rechtbank met ingang van [datum, CvE] geschorst uit de voorlopige hechtenis. Reeds korte tijd na zijn vrijlating kwamen er meldingen bij de CID dat hij weer bezig was. Op [datum, CvE] heb ik een doorzoeking gedaan in de woning van verdachte. Gelijktijdig zijn [naam verdachte, CvE] en zijn moeder aangehouden onder meer in verband met de heling van gestolen [aanduiding goederen, CvE]. Bij deze zoeking zijn wederom grote hoeveelheden goederen in beslag genomen. In verband met het vorenstaande verzoek ik u aan te geven of uw oordeel omtrent de recidive kans nog steeds hetzelfde is. Indien u thans van oordeel bent dat de recidive kans reëel is verzoek ik u aan te geven of u thans van oordeel bent dat een maatregel op zijn plaats is. Uit uw rapport volgt immers dat verdachte ten aanzien van die nieuwe feiten wist dat het niet was toegestaan en dat heeft hem er dan niet van weerhouden om, voordat de eerste zaak ter zitting behandeld is, wederom strafbare feiten te plegen.”

Tabel 8.8: *Inschakelingsbemoenien van de rechter-commissaris, naar arrondissement*

zaken	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met inschakelings- bemoenien r-c	19	100%	4	15%	1	10%	9	38%	23	100%	14	100%	70	60%
zonder inschakelings- bemoenien r-c	-	0%	23	85%	9	90%	15	63%	-	0%	-	0%	47	40%
totaal	19	100%	27	100%	10	100%	24	100%	23	100%	14	100%	117	100%

8.2.3.4 Een meer gedifferentieerd beeld

Per arrondissement bestaan verschillen ($p < 0.001$) wat betreft de bemoenien van de rechter-commissaris met de inschakeling van een gedragsdeskundige. In Assen en Arnhem is het niet erg gebruikelijk dat de rechter-commissaris daar bemoenien mee heeft, terwijl dat in Amsterdam, Den Bosch en Dordrecht juist altijd het geval is. (Tabel 8.8)

Klinische observatie is de enige onderzoeksmodaliteit waarmee de rechter-commissaris altijd bemoenien heeft.

Dat de rechter-commissaris het NIFP verzoekt te adviseren en/of te bemiddelen, gebeurt het vaakst in Amsterdam en Dordrecht. Ook in Den Bosch komt dit vrij veel voor. Wel is het de vraag in hoeverre het beeld van Den Bosch dat verkregen wordt uit het dossieronderzoek, overeenstemt met de gang van zaken in de praktijk.¹⁶ Ook in Arnhem

lijkt de praktijk niet aan te sluiten bij het beeld dat uit het dossier naar voren komt. In dit arrondissement staat de benoeming van de deskundige op naam van het hoofd van het NIFP of “op een door hem aan te wijzen deskundige”. Er valt over te discussiëren in hoeverre deze benoeming op naam te beschouwen is als een verzoek om bemiddeling door het NIFP. In de praktijk is het zo dat het NIFP in Arnhem in vrijwel alle zaken een andere deskundige benadert. In Assen komt het slechts eenmaal voor dat de rechter-commissaris het NIFP advies vraagt over de inschakeling van een gedragsdeskundige. Ook in Arnhem en Breda komt het niet zo vaak voor dat de rechter-commissaris het NIFP om advies of bemiddeling vraagt bij de inschakeling van een gedragsdeskundige. Dat wil niet zeggen dat het NIFP daar dan niet bij betrokken is. In de arrondissementen waarin de rechter-commissaris minder vaak het NIFP verzoekt om advies of om te bemiddelen, gebeurt dit meestal door de officier van justitie.

16 Uit het dossier komt het beeld naar voren dat de rechter-commissaris zelf een gedragsdeskundige selecteert en benoemt, zonder dat het NIFP daaraan te pas komt. In het dossier bevindt zich meestal een kopie van de benoeming door de rechter-commissaris van een met name genoemde deskundige. Deze is ondertekend door de rechter-commissaris. In de praktijk blijkt het zo te zijn dat de rechter-commissaris de benoeming ondertekend stuurt aan het NIFP. Er is dan nog geen naam van een deskundige ingevuld. Het NIFP bepaalt welke deskundige het onderzoek gaat verrichten en vult de naam van de deskundige in op de benoeming. Vervolgens schakelt het NIFP de gedragsdeskundige ook daadwerkelijk in. Er is dus geen verzoek om bemiddeling te vinden in het dossier. Wat betreft het verzoek om advies over een eventuele inschakeling van een gedragsdeskundige, blijkt regelmatig uit correspondentie die te vinden is in het dossier dat de officier van justitie hier om verzoekt. Wanneer de officier van justitie in Den Bosch het NIFP verzoekt om advies, richt het NIFP het antwoord daarop aan de rechter-commissaris. De officier krijgt daarvan een afschrift.

8.2.4 De rechter ter terechtzitting

Zelfs wanneer de behandeling van een strafzaak op de zitting is aangevangen, bestaat nog de mogelijkheid dat de rechter ter terechtzitting een gedragsdeskundige inschakelt. In hoeverre gebruikt hij die bevoegdheid, zo vragen wij ons af.

In ruim één op de vijf zaken (26 van 117 zaken) blijkt uit het dossier dat de rechter ter terechtzitting op enigerlei wijze bemoenien heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige. Informatie hierover is te achterhalen in het proces-verbaal van de terechtzitting. In sommige zaken zijn bij die inschakeling verschillende procesdeelnemers betrokken. Zo mag de rechter ter terechtzitting een gedragsdeskundige inschakelen op verzoek van verschillende procesdeelnemers. Hij mag zelf een gedragsdeskundige benoemen maar hij mag een zaak daarvoor ook verwijzen naar de rechter-

commissaris of officier van justitie.¹⁷ Weergegeven in een tabel levert de bemoeienis van de rechter ter terechtzitting met de inschakeling van een gedragsdeskundige, het volgende beeld op:

daarom aanvullende rapportage door een psychiater en psycholoog noodzakelijk. Tot slot is er een zaak waarin de rechtbank de reclassering verzoekt contact op te nemen met de onderzoekers Pro Jus-

Tabel 8.9: *Inschakelingsbemoeienis van de rechter ter terechtzitting (gepresenteerd zijn rijpercentages)*

zaken met inschakelingsbemoeienis rtz	tbv onderzoek & rapportage		tbv onderzoek & rapportage contra-expert.		voor iets anders		totaal	
op eigen initiatief rechter ttz	1	4%	1	4%	4	15%	26	100%
via verwijzing naar R-C.	8	31%	5	19%	3	12%	26	100%
via verwijzing naar ovj	5	19%	1	4%	2	8%	26	100%
op verzoek verdachte	7	27%	2	8%	-	0%	26	100%
op vordering ovj	3	12%	2	8%	-	0%	26	100%
NIFP advies/bemiddeling	-	0%	-	0%	-	0%	26	100%
andersoortig	5	19%	-	0%	-	0%	26	100%

Achtereenvolgens zal ik ingaan op de inschakeling op eigen initiatief (§ 8.2.4.1), de schakeling op verzoek of vordering (§ 8.2.4.2), andersoortige bemoeienis (§ 8.2.4.3) en een meer gedifferentieerd beeld (§ 8.2.4.4).

8.2.4.1 Inschakeling op eigen initiatief

In ongeveer één op de vier (zes van 26) zaken waarin de rechter ter terechtzitting bemoeienis heeft met de inschakeling van gedragsdeskundigen, neemt hij zelf het initiatief daartoe. Zelden (één van vijf zaken) gaat het om onderzoek en rapportage. Een reden voor de rechter om zelf het initiatief te nemen om een gedragsdeskundige in te schakelen, is bijvoorbeeld dat de rechtbank van mening is dat het onderzoek niet volledig is geweest, zo blijkt uit een dossier.

Dat de rechter ter terechtzitting het initiatief neemt een gedragsdeskundige in te schakelen voor *contra-expertise*, komt slechts eenmaal voor.

Naast de inschakeling van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage en voor *contra-expertise*, houdt de rechter ter terechtzitting tweemaal een zaak aan om nadere vragen te stellen aan de gedragsdeskundigen. Daarnaast is er een zaak waarin ter zitting blijkt dat er nog nieuwe zaken tegen verdachte openstaan. De rechtbank acht

titia om “op korte termijn met een concreet plan te komen voor behandeling/begeleiding van de verdachte”.

Een volgende onderzoeksvraag is in hoeverre de rechter ter terechtzitting *zelf* gedragsdeskundigen benoemt voor onderzoek en rapportage. Over het antwoord op deze vraag kan ik kort zijn. Dat gebeurt in geen enkele zaak. Hij verwijst daarvoor een zaak altijd naar de rechter-commissaris of naar de officier van justitie.

Meestal (zestien van 26 zaken) verwijst hij een zaak naar de *rechter-commissaris*. Dit komt vooral voor in arrondissementen waarin het gebruikelijk is dat de rechter-commissaris gedragsdeskundigen benoemt. In de helft (acht van zestien) van deze zaken betreft het een verwijzing voor onderzoek en rapportage. Verwijzing naar de rechter-commissaris voor benoeming van een gedragsdeskundige voor *contra-expertise*, gebeurt in ongeveer één op de drie (vijf van zestien) zaken waarin sprake is van verwijzing. In de overige zaken verwijst de rechter ter terechtzitting naar de rechter-commissaris voor iets anders dan hiervoor vermeld. Het gaat dan om het voorleggen van aanvullende vragen aan de gedragsdeskundigen naar aanleiding van het door hen uitgebrachte rapport, respectievelijk voor het verrichten van aanvullend onderzoek.

Minder vaak (acht van 26 zaken) stelt de rechter ter terechtzitting de stukken in handen van de *officier van justitie*. Dit gebeurt vooral in de arrondissementen waar de officier van justitie gedragsdeskundigen benoemt. Een enkele keer komt het

¹⁷ Niet duidelijk is in hoeverre de rechter ter terechtzitting na 1 januari 2010 zelf een gedragsdeskundige mag benoemen voor ambulante onderzoek.

voor dat de rechter ter terechtzitting de stukken in handen stelt van de officier van justitie voor iets anders dan het benoemen van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage. We zien dat slechts in twee zaken. In één geval gaat het om het stellen van aanvullende vragen aan de oorspronkelijke onderzoekers. In een andere zaak adviseerden de gedragsdeskundigen een TBS met voorwaarden. De rechtbank heeft de stukken in handen gesteld van de officier van justitie om de reclassering een begeleidingsplan met voorwaarden op te laten stellen.

8.2.4.2 Inschakeling op verzoek of vordering

In hoeverre schakelt de rechter ter terechtzitting gedragsdeskundigen in op verzoek of vordering van andere procesdeelnemers?

In ruim één op de drie zaken (negen van 26), waarin de rechter ter terechtzitting bemoeienis heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige, gebeurt dat op verzoek van de *verdachte*. Meestal betreft het onderzoek en rapportage (zeven van negen). In de andere twee zaken waarin de verdachte daar om verzoekt gaat het om inschakeling van een gedragsdeskundige in het kader van contra-expertise.

De rechter ter terechtzitting honoreert niet altijd het verzoek van de verdachte om een contra-expertise. In twee zaken gebeurt dat wel en in twee niet.¹⁸ In één van die zaken schrijft de raadsman een brief aan de voorzitter van de meervoudige

kamer waarvoor betrokkene terecht moet staan. Uit het dossier blijkt niet in hoeverre de raadsman dit verzoek op de zitting heeft herhaald. Als dat niet gebeurt, behoeft de rechtbank geen beslissing te nemen over een dergelijk verzoek. Waarom de rechtbank niet op dit verzoek van de raadsman is ingegaan, blijkt niet uit het vonnis.

In een andere zaak waarin de raadsman het verzoek wel ter terechtzitting heeft gedaan, overweegt de rechtbank ten aanzien van het verweer van de raadsman in het vonnis onder meer:

“Ter terechtzitting heeft de raadsman, in het geval de rechtbank tot een bewezenverklaring van de tenlastegelegde feiten zou komen, de navolgende verzoeken gedaan:

- *In het kader van een second opinion dient verdachte door andere gedragsdeskundigen te worden onderzocht omdat uit de door de psycholoog en de psychiater opgemaakte rapporten zou kunnen worden afgeleid dat zij hun conclusies hebben getrokken vanuit de presumptie dat verdachte schuldig is aan de tenlastegelegde feiten.*
- *(...)”*

Erg sterk lijkt mij dit argument van de raadsman niet. Bij de meeste verdachten die het tenlastegelegde niet ontkennen zal dit gezegd kunnen worden. De rechtbank reageert als volgt:

“De rechtbank is van oordeel dat door de raadsman niet aannemelijk is gemaakt en de rechtbank ook niet is gebleken dat de psychiater (...) en de psycholoog (...) bevooroordeeld waren tijdens de door hen ingestelde onderzoeken

18 Zo voert een raadsman als reden voor een contra-expertise aan: “Het rapport lezend en vervolgens vergelijkend met de inhoud van het pv, moet ik constateren dat rapporteur enerzijds op enkele plaatsen buiten zijn boekje gaat, dan wel verkeerde conclusies trekt (A) en anderzijds een uitermate belangrijk aspect ononderzocht laat (B).

Ad (A): onderaan pag. (...) schrijft onderzoeker terecht dat het niet aan hem is uit te maken wat er in werkelijkheid is gebeurd. Prompt daarop (p. 9, eerste alinea) constateert onderzoeker dat cliënt zichzelf tegenspreekt, hetgeen in de volgende alinea wordt verklaard met manipulatieve manoeuvres en het psychogene verdringsmechanisme. Een en ander wordt herhaald in het midden van pag. 11. Dat doet allemaal nogal merkwaardig aan, waar onderzoeker eerder (pag. 4, eerste alinea) er blijk van geeft dat cliënt het hele verhaal van de politie heeft moeten horen en zich uit eigen wetenschap inderdaad niets herinnert. Onderzoeker had dat ook kunnen weten als hij het pv aandachtig had gelezen.

Ad (B) mijn verzoek (...) was uiteraard ingegeven door de zware hersenschudding die cliënt had opgelopen en het feit dat hij zich uit eigen wetenschap niets van de gebeurtenissen herinnerde. Populair gezegd: zou er niet zoiets als een ‘vraag van verstandsverbijstering’ in het spel zijn geweest. Het rapport geeft er geen enkele blijk van dat rapporteur dat aspect in zijn onderzoek heeft betrokken en dat was nou juist wel de bedoeling.

Overigens is mijn algemene indruk van het rapport dat onderzoeker cliënt niet erg objectief tegemoet is getreden: het scepticisme, om niet te zeggen: het ongeloof, druipt er hier en daar van af.

Het is in cliënt's belang dat er opnieuw, met inachtneming van de bovenstaande aspecten, met name ad (B), over hem wordt gerapporteerd.

Gelet op al het vorenstaande verzoek ik de rechtbank de zaak aan te houden om een nieuwe deskundige te (laten) benoemen, teneinde de vermelde aspecten nader te onderzoeken. Wellicht verdient het aanbeveling dat onderzoek te laten verrichten door een neuroloog.”

naar de geestvermogens van verdachte. (...) Gelet hierop is de rechtbank van oordeel dat niet is gebleken van de noodzakelijkheid om een tweede onderzoek door (een) gedragsdeskundige(n) naar de geestvermogens van verdachte te laten uitvoeren en (...). De daartoe strekkende verzoeken van de raadsman worden afgewezen.”

In een zaak waarin de rechtbank het verzoek van de raadsman wel honoreert, had de raadsman ook al verzocht om klinische observatie bij de rechter-commissaris. Niet duidelijk wordt uit het dossier waarom de rechter-commissaris dat verzoek niet heeft gehonoreerd. Ter terechtzitting heeft de raadsman het verzoek om klinische observatie herhaald. Omdat de reclassering met hetzelfde advies kwam als de raadsman, was ook de officier van mening dat nadere rapportage in het Pieter Baan Centrum nodig was. De verdachte zelf verklaarde ter terechtzitting: “Ik weet dat er iets mis is met mij en ik wil dan ook graag naar het Pieter Baan Centrum om te kijken wat er met me aan de hand is.”

In de andere zaak waarin de rechtbank het verzoek honoreerde weigerde de verdachte bij klinische observatie te spreken met de onderzoekers. In de rapportage waren de nodige slagen om de arm gehouden. Ter terechtzitting verzocht de raadsman om een nieuw multidisciplinair onderzoek omdat verdachte na het eerdere onderzoek was gaan praten.

Niet alleen de verdachte mag ter zitting nog verzoeken om inschakeling van een gedragsdeskundige. De officier van justitie mag tijdens de zitting die inschakeling ook nog vorderen. In ruim één op de vijf zaken (vijf van 26) waarin de rechter ter terechtzitting bemoeienis heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige, gebeurt dat op vordering van de officier van justitie. Wel verwijst de rechter ter terechtzitting de zaak voor benoeming van de gedragsdeskundige(n) naar de rechter-commissaris of naar de officier zelf.

In drie zaken betreft de vordering van de officier inschakeling van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage. In twee zaken gaat het om een contra-expertise. De rechter ter terechtzitting honoreert in één zaak de vordering van de of-

ficier van justitie niet. In die zaak was al multidisciplinair gerapporteerd. Ter terechtzitting verklaart de officier:

“Het is een gecompliceerde zaak en dat is voornamelijk gelegen in de persoon van de verdachte. Ik stel u primair voor de behandeling aan te houden voor een nadere rapportage over een eventuele behandeling van de verdachte.”

De rechtbank heeft de zaak op de desbetreffende zitting afgehandeld. Waarom de rechtbank de primaire vordering van de officier niet gehonoreerd heeft, blijkt niet uit het dossier.

8.2.4.3 Andersoortige bemoeienis

De rechter ter terechtzitting mag het NIFP vragen om advies en bemiddeling bij het inschakelen van een gedragsdeskundige. Dit roept de vraag op in hoeverre de rechter ter terechtzitting gebruik maakt van de diensten van het NIFP.

De rechter ter terechtzitting vraagt in geen enkele zaak het NIFP om advies. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de rechter ter terechtzitting zelf geen gedragsdeskundigen benoemt. Hij verwijst daarvoor naar de rechter-commissaris of de officier van justitie. Vervolgens verzoeken zij soms het NIFP te adviseren of te bemiddelen. Een enkele keer heeft de rechter ter terechtzitting andersoortige bemoeienis met de inschakeling van gedragsdeskundigen dan hiervoor vermeld. Het betreft dan bijvoorbeeld een vraag aan de gedragsdeskundige om te onderzoeken in hoeverre het advies dat hij geeft ook uitvoerbaar is.

8.2.4.4 Een meer gedifferentieerd beeld

Qua onderzoeksmodaliteit valt op dat de rechter ter terechtzitting met alle zes zaken waarin klinisch onderzoek heeft plaatsgevonden daar op enigerlei wijze bemoeienis mee heeft gehad.

Wat betreft het soort delict zijn er verschillen ($p < 0.05$) tussen de delicten en de frequentie waarin de rechter ter terechtzitting bemoeienis heeft met

Tabel 8.10: Inschakelingsbemoeienis van de zittingsrechter, naar delictsoort

zaken	“leven”		“zedes”		“vermogen”		“overig”		totaal	
met inschakelingsbemoeienis rttz	11	24%	4	18%	10	43%	1	4%	26	22%
zonder inschakelingsbemoeienis rttz	35	76%	18	82%	13	57%	25	96%	91	78%
totaal	46	100%	22	100%	23	100%	26	100%	117	100%

de inschakeling van een gedragsdeskundige. Naar verhouding zien we dat het vaakst bij vermogensdelicten (tien van 23). Daarna volgen de delicten tegen het leven gericht (elf van 46) en zedenmisdrijven (vier van 26). Bij de overige misdrijven heeft de rechter ter terechtzitting daar sporadisch (één van 26) bemoeienis mee.

8.2.5 De reclassering

Hoe is het gesteld met de bemoeienis die de reclassering heeft met het inschakelen van gedragsdeskundigen?

De reclassering schakelt nooit zelf een psychiater of psycholoog in voor onderzoek en rapportage. Wel heeft de reclassering daar in ruim één op de vijf zaken (26 van 117 zaken) op enigerlei wijze bemoeienis mee. Soms gebeurt dat meermalen in dezelfde zaak, bijvoorbeeld omdat de reclassering verschillende procesdeelnemers adviseert.

De bemoeienis van de reclassering met de inschakeling van een gedragsdeskundige is veelal terug te vinden in het vroeghulprapport van de reclassering of in het reclasseringsrapport dat opgesteld is in het kader van de voorlichting ten behoeve van de zittingsrechter. Soms is daarover ook informatie te vinden in het proces-verbaal van de zitting. De bemoeienis van de reclassering met de inschakeling van een gedragsdeskundige levert tabel 8.11 op.

In de meeste (zeventien van 26) zaken waarin de reclassering bemoeienis heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige, adviseert zij de *officier van justitie* over het inschakelen van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage. Een enkel advies aan de officier van justitie betreft het inschakelen van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise of voor iets anders. Wat betreft de contra-expertise houdt dat in één zaak in dat de reclassering aangeeft dat men het eens is met verwijzing naar het Pieter Baan Centrum. In een andere zaak adviseert de reclassering een rapportage in het Pieter Baan Centrum, omdat de twee deskundigen die in eerste instantie een onderzoek hebben verricht het met elkaar oneens zijn. De psycholoog adviseert een TBS, de psychiater niet. Overigens heeft de raadsman niet alleen bezwaren tegen het advies van de reclassering, maar hij heeft ook het nodige commentaar op het rapport van de psycholoog.¹⁹

¹⁹ Op de zitting betoogt hij onder meer: “De reclassering heeft aangegeven: De twee deskundigen zijn het oneens

De rechtbank achtte zich in dit geval onvoldoende voorgelicht, en heeft de zaak verwezen naar de rechter-commissaris voor onderzoek in het PBC.

Een enkele keer (twee van de 26) adviseert de reclassering de officier over iets anders dan de inschakeling van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage. Het gaat dan bijvoorbeeld om het inschakelen van het NIFP.

Veel minder vaak (vijf van 26 zaken) adviseert de reclassering de *rechter-commissaris* over het inschakelen van een gedragsdeskundige. In vier zaken waarin dat wel gebeurt, adviseert de reclassering een gedragsdeskundige in te schakelen voor onderzoek en rapportage. In één zaak adviseert de reclassering de rechter-commissaris het NIFP in te schakelen. Wat in één van die zaken opvalt, is dat de reclasseringswerker zelf nogal stellig is in het stellen van een psychiatrische diagnose.²⁰

met elkaar dus moet het PBC maar rapporteren. Ik ben van oordeel dat de reclassering zich op juridisch terrein begeeft. Blijkbaar is de reclassering van oordeel dat de deskundigen het met elkaar eens moeten zijn. De wet verlangt dit echter niet. De reclassering had zich moeten refereren. Overigens heb ik geen onderbouwing voor dit advies van de reclassering gelezen.

Ik ben van oordeel dat het rapport van [naam psycholoog, CvE] oppervlakkig en uitermate zwak is. Onder punt 4.2. (bladzijde 8) merkt hij op dat het betreffende onderzoek onbetrouwbaar is omdat betrokkene veel sociaal wenselijke antwoorden geeft. (...) [naam psycholoog, CvE] geeft aan dat de kans op agressie naar andere vrouwen erg groot is. Ik vind geen onderbouwing voor deze stelling. In zijn conclusie op blz. 13 stelt [naam psycholoog, CvE] dat de kans op generalisatie van het tenlastegelegde naar derden aannemelijk is. (...) Cliënt wil thans weten waar hij aan toe is. Ik heb hem aangegeven niet mee te werken aan een eventueel onderzoek door het PBC. Mijn cliënt heeft klachten. Die kunnen in het PBC niet worden verholpen.”

²⁰ De reclasseringsmedewerker schrijft onder meer: “Rapporteur heeft betrokkene nu meerdere malen gezien en ook meerdere malen contact gehad met diverse psychiateren over de verschijnselen die rapporteur bekend zijn geworden via zijn ouders en via zijn behandelaars. Uiteraard is rapporteur niet zelf bevoegd een diagnose te stellen, maar er zijn zoveel gegevens bekend over betrokkene dat hij volgens de DSM-IV vrijwel naadloos geïdentificeerd zou moeten worden als lijdende aan het syndroom van Asperger. Dit is een vorm van autisme die bij hoogbegaafde mensen kan voorkomen. Van een rapporteur van het Pieter Baancentrum ontvingen wij alle gegevens die betrekking hebben op deze aandoening. Rapporteur heeft deze gegevens meermalen gecheckt en is zeker van zijn zaak. (...) Dat betrokkene dus tijdens

Tabel 8.11: *Inschakelingsbemoeyenis van de reclassering (gepresenteerd zijn rijpercentages)*

zaken met inschakelingsbemoeyenis van de reclassering	tbv onderzoek & rapportage		tbv onderzoek & rapportage contra-expert.		voor iets anders		totaal	
	tbv onderzoek & rapportage							
advisering ovj	13	50%	2	8%	2	8%	26	100%
advisering r.c.	4	15%	-	0%	1	4%	26	100%
advisering rechter ttz	2	8%	3	12%	-	0%	26	100%
andersoortig	-	0%	-	0%	12	46%	26	100%

In ongeveer één op de vijf (vijf van 26) zaken waarin de reclassering bemoeyenis heeft met het inschakelen van een gedragsdeskundige is dat advies gericht aan de rechter ter terechtzitting. In twee zaken betreft het advies onderzoek en rapportage. In drie zaken gaat het om onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. In sommige van deze zaken adviseert de reclassering dat ook aan de officier van justitie.

In ongeveer de helft van de zaken (twaalf van 26) waarin de reclassering bemoeyenis heeft met de inschakeling van een gedragsdeskundige, gaat het om andersoortige bemoeyenis dan die hiervoor is genoemd. Het gaat dan om zaken als: “de reclassering steunt een verzoek van de verdediging voor het doen van psychologisch onderzoek”, “de reclassering verzoekt het NIFP de rechter-commissaris te adviseren over inschakeling van een gedragsdeskundige”, “de reclassering adviseert de raadkamer over inschakeling van een gedragsdeskundige, omdat deelname aan een project in het kader van schorsing van de voorlopige hechtenis is mislukt”, etc.

De bemoeyenis die de reclassering heeft met de inschakeling van gedragsdeskundigen verschilt per delictsoort ($p < 0.05$). De reclassering heeft naar verhouding het meest bemoeyenis met de inscha-

keling van een gedragsdeskundige bij vermogensmisdrijven. Bij levens-, zeden- en overige misdrijven zien we dat aanmerkelijk minder vaak. (Zie tabel 8.12)

We zien hier een grote overeenkomst met de inschakelingsbemoeyenis van de zittingsrechter. Mogelijk betreft dit grotendeels dezelfde zaken.

8.2.6 Het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP)

Op welke manier is het NIFP betrokken bij het inschakelen van gedragsdeskundigen in strafzaken? In de praktijk blijkt dat op verschillende manieren te gebeuren. Soms adviseert het NIFP alleen over die inschakeling. In andere zaken bemiddelt zij daar ook bij. Soms gebeurt beide. Bij bemiddeling delegeert de rechter-commissaris of de officier van justitie alle of een deel van de activiteiten, die met het inschakelen van een gedragsdeskundige te maken hebben, aan het NIFP. Het kan hierbij gaan om het bepalen van de onderzoeksmodaliteit, het kiezen van de voor het desbetreffende geval meest aangewezen deskundige, en het doorgeleiden van de processtukken en/of de benoeming naar de gedragsdeskundige. Soms betreft bemiddeling al deze aspecten, een andere keer beperkt zich dat tot enkele daarvan. Een belangrijk onderscheid tussen advisering en bemiddeling is dat het NIFP bij bemiddeling de opdracht voor onderzoek en rapportage doorgeleidt naar de gedragsdeskundige. Wanneer de taak van het NIFP zich beperkt tot het uitbrengen van het advies, dan betreft de opdrachtgever zelf rechtstreeks de gedragsdeskundige in het onderzoek. In § 8.2.6.1 ga ik in op de advisering door het NIFP en in § 8.2.6.2 op de bemiddeling.

de verhoren de indruk wekt, dat hij niet meewerkt aan het onderzoek, kan dus ook heel makkelijk terug te voeren zijn op deze bijzondere vorm van autisme, die heel moeilijk te herkennen is. Het laatste komt omdat betrokkene door zijn hoge intelligentie adequate wegen weet te bewandelen om zijn gebreken te camoufleren, hetgeen onbewust gebeurt. Rapporteur heeft ondertussen genoeg materiaal over betrokkene verzameld om een goede ordner te vullen en is zeker van de door hem geconstateerde gebreken bij betrokkene.” De vraag dringt zich bij mij op in hoeverre deze reclasseringsmedewerker zich met deze uitspraken beperkt tot het gebied van zijn deskundigheid.

Tabel 8.12: *Inschakelingsbemoeyenis van de reclassering, naar delictsoort*

zaken	“leven”		“zeden”		“vermogen”		“overig”		totaal	
met inschakelingsbemoeyenis recl.	8	18%	5	22%	10	43%	3	12%	26	22%
zonder inschakelingsbemoeyenis recl	37	82%	18	78%	13	57%	23	88%	91	78%
totaal	45	100%	23	100%	23	100%	26	100%	117	100%

8.2.6.1 Advisering

In hoeverre adviseert het NIFP bij de inschakeling van een gedragsdeskundige? Over welke onderwerpen brengt het NIFP advies uit? Op welke manier gebeurt dat? Welke bron(nen) raadpleegt het NIFP daarvoor? In welke fase van de procesgang wordt de NIFP-psiater ingeschakeld, en welke tijdsinvestering is er gemoeid met het uitbrengen van een advies? Al deze vragen komen in deze subparagraaf aan de orde.

Om te beginnen met de vraag in hoeverre het NIFP adviseert over de wenselijkheid of noodzakelijkheid van gedragsdeskundig onderzoek in een strafzaak. Of het NIFP al dan niet adviseert bij het inschakelen van een gedragsdeskundige verschilt per arrondissement ($p < 0.001$). In Breda gebeurt dat nauwelijks.²¹ In Arnhem zien we dat het NIFP in ongeveer twee op de drie zaken (achttien van 27) daarover adviseert. In de overige arrondissementen vervult het NIFP daarin altijd of vrijwel altijd een rol. De adviseringsbemoeyenis van het NIFP met de inschakeling van een gedragsdeskundige naar arrondissement levert tabel 8.13 op.

In de meeste zaken (79 van 114) waarin gedragsdeskundig onderzoek en rapportage plaatsvindt, adviseert een NIFP-psiater over de indicatie voor onderzoek en rapportage. Dat wil zeggen dat in deze zaken informatie daarover te vinden was in het dossier. Daarin bevindt zich bijvoorbeeld een brief van het NIFP of een aantekening van een telefoongesprek. In alle zaken (79 van 79), waarin het NIFP adviseert inzake de inschakeling van een gedragsdeskundige, heeft dit op enigerlei wijze te maken met onderzoek en rapportage. In geen enkele zaak zien we dat het NIFP adviseert in het kader van onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise.

21 Overigens is dit thans niet meer het geval. Daarentegen is het in het arrondissement Dordrecht niet gebruikelijk meer dat een NIFP-psiater de verdachte onderzoekt voor de indicatiestelling voor onderzoek Pro Justitia. Dit gebeurt alleen op indicatie.

Wat valt er te zeggen over de *onderwerpen* waarover het NIFP adviseert?

Wanneer het NIFP adviseert betreft dat meestal (61 van 79) de vraag in hoeverre gedragsdeskundig onderzoek aangewezen is. In één zaak adviseert de NIFP-psiater dat onderzoek Pro Justitia niet veel zal toevoegen. Desondanks besluit de officier van justitie tot multidisciplinair onderzoek. Wat de overwegingen van de officier van justitie waren blijkt niet uit het dossier. Mogelijk speelt een rol dat het ging om een poging tot moord respectievelijk doodslag, mishandeling en bedreiging van een 85-jarig slachtoffer.

Er bestaan verschillen tussen de arrondissementen wat betreft de advisering van het NIFP over de *indicatiestelling* voor gedragsdeskundig onderzoek ($p < 0.001$). In Amsterdam brengt het NIFP daar nooit advies over uit. De rechter-commissaris in Amsterdam beslist meestal niet alleen zelf dat gedragsdeskundig onderzoek aangewezen is, maar ook welke onderzoeksmodaliteit dat moet zijn. In Arnhem, Assen, Den Bosch en Dordrecht vraagt de rechter-commissaris, dan wel de officier van justitie, in de meeste zaken eerst aan het NIFP in hoeverre gedragsdeskundige rapportage aangewezen is, en vervolgens welke onderzoeksmodaliteit dat moet zijn. De advisering van het NIFP betreffende de indicatiestelling voor gedragsdeskundig onderzoek naar arrondissement levert tabel 8.14 op.

In de meeste (56 van 79) zaken waarin een NIFP-psiater adviseert over de indicatie voor gedragsdeskundig onderzoek, behelst dat tevens een advies over de *gewenste onderzoeksmodaliteit*. Meestal betreft dit dezelfde zaken waarin het NIFP aangeeft dat rapportage aangewezen is. Erg verrassend is dat niet. Deze vraag vloeit immers rechtstreeks voort uit de voorgaande vraag. We komen echter niet op eenzelfde aantal uit omdat sommige psychiaters geen expliciete uitspraak doen over de onderzoeksmodaliteit. Sommigen gebruiken formuleringen zoals: “Het lijkt zinvol om in breder gedragsdeskundig PJ onderzoek een en ander nader te beschouwen” of “Een gvo geestvermogens enkelvoudig is geïndiceerd”, waarbij de NIFP-psiater in

Tabel 8.13: Adviseringsbemoeyenis van het NIFP met de inschakeling van gedragsdeskundigen²²

zaken	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met advies NIFP	18	95%	18	67%	8	89%	1	4%	21	95%	13	100%	79	69%
zonder advies NIFP	1	5%	9	33%	1	11%	23	96%	1	5%	-	0%	35	31%
totaal	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	22	100%	13	100%	114	100%

Tabel 8.14: NIFP-advisering over de indicatiestelling, naar arrondissement

zaken met adviserings- bemoeyenis NIFP	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
over indicatiestelling gd onderzoek	1	6%	17	94%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	61	77%
over iets anders dan indicatiestelling gd onderzoek	17	94%	1	6%	-	0%	-	0%	-	0%	-	0%	18	23%
totaal	18	100%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	79	100%

het midden laat in hoeverre een psychiater dan wel psycholoog dat onderzoek het best kan verrichten. De advisering van het NIFP over de onderzoeksmodaliteit naar arrondissement levert tabel 8.15 op.

sterdam is het gebruikelijk dat het NIFP adviseert welke persoon de rechter-commissaris het best kan benoemen. Dat gebeurt in Amsterdam telefonisch, zo blijkt uit informatie van een medewerker. In de overige arrondissementen zien we *niet* dat het NIFP

Tabel 8.15: NIFP-advisering over de onderzoeksmodaliteit, naar arrondissement

zaken met advies NIFP	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
over onderzoeksmodaliteit	1	6%	16	89%	6	75%	1	100%	19	90%	13	100%	56	71%
over iets anders dan onder- zoeksmodaliteit	17	94%	2	11%	2	25%	-	0%	2	10%	-	0%	23	29%
totaal	18	100%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	79	100%

Minder vaak (31 van 79 zaken) bevatten de adviezen van het NIFP een voorstel over de *persoon van de deskundige* die de rechter-commissaris of officier van justitie het best kan benoemen. Overigens wil dat niet zeggen dat in de zaken waarin het NIFP daar niet expliciet een advies over uitbrengt, men daar geen bemoeyenis mee heeft (zie § 8.2.6.2).

Tussen de arrondissementen bestaan verschillen ($p < 0.001$) als het gaat over het antwoord op de vraag in hoeverre het NIFP adviseert over welke persoon van de gedragsdeskundige het onderzoek het best kan verrichten. In Dordrecht adviseert het NIFP in alle zaken schriftelijk welke gedragsdeskundige zij het meest aangewezen acht het desbetreffende onderzoek te verrichten. Ook in Am-

daarover een advies uitbrengt. Overigens wil dat niet zeggen dat het NIFP dan geen rol speelt bij die keuze (zie de volgende subparagraaf bij bemiddeling). De advisering van het NIFP over de persoon van de onderzoeker naar arrondissement levert tabel 8.16 op.

²² In een aantal dossiers ontbrak informatie over de inschakeling. Dit verklaart een getal van 114 zaken.

Tabel 8.16: NIFP-advisering over de persoon van de onderzoeker, naar arrondissement

zaken met advies NIFP	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
over persoon onderzoeker	17	94%	-	0%	1	13%	-	0%	-	0%	13	100%	31	39%
over iets ander dan advies persoon onderzoeker	1	6%	18	100%	7	88%	1	100%	21	100%	-	0%	48	61%
totaal	18	100%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	79	100%

Naast voorgaande onderwerpen adviseert het NIFP-psychiater in bijna de helft (38 van 79) van de zaken over *andere onderwerpen* dan die hiervoor genoemd zijn. Het betreft vooral detentiegeschiktheid. Verder treffen we een advies aan over: schorsing van de voorlopige hechtenis, recidiverisico en inschakeling van de reclassering. Soms adviseert het NIFP een schorsing van de voorlopige hechtenis en aanhouding van de zitting in verband met een plaatsing in een kliniek of een schorsing van de voorlopige hechtenis onder voorwaarden.

Vervolgens is daar de vraag op welke wijze het NIFP advies uitbrengt.

De manier waarop het NIFP de rechter-commissaris of officier van justitie adviseert blijkt te verschillen. In het overgrote deel van de zaken (63 van 79) gebeurt dat per *brief* (Tabel 8.17). Informatie over adviezen die zijn uitgebracht per telefoon, mondeling in een face-to-face contact of per e-mail, is niet te vinden in de dossiers. Het kan zijn omdat dat niet voorkomt. Een andere mogelijkheid is dat van een telefonisch of mondeling advies geen informatie in het dossier terecht komt.

De manier waarop het NIFP de rechter-commissaris of officier van justitie adviseert, verschilt per arrondissement ($p < 0.001$). In het overgrote deel van de zaken waarin het NIFP advies uitbrengt (63 van 79) gebeurt dat per *brief*. Alleen in Amsterdam komt dat relatief weinig voor (11%). Op welke manier het NIFP in Amsterdam in de overige zaken advies uitbrengt, blijkt niet uit het dossier.

Tabel 8.17: Wijze van NIFP-advisering, naar arrondissement

zaken met advies NIFP	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
per brief	2	11%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	63	80%
langs andere weg	16	89%	-	0%	-	0%	-	0%	-	0%	-	0%	16	20%
totaal	18	100%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	79	100%

Op welke *bron(nen)* baseert de NIFP-psychiater zijn advies? Het advies dat de NIFP-psychiater uit-

brengt kan gebaseerd zijn op verschillende bronnen. Alleen wanneer de psychiater in zijn verslag een bron noemt of daar naar verwijst, ben ik ervan uitgegaan dat die bron is geraadpleegd.

In de overgrote meerderheid (57 van 79) van de zaken waarin een NIFP-psychiater schriftelijk advies uitbrengt, baseert hij dat op zijn *eigen onderzoek* van de verdachte. In Amsterdam is dit echter een uitzondering. Dat de NIFP-psychiater de verdachte onderzoekt voor hij een advies uitbrengt, wisselt per arrondissement ($p < 0.001$), zoals tabel 8.18 toont.

Dat tabel 8.18 grote overeenkomsten vertoont met de wijze van NIFP-advisering naar arrondissement, is niet verrassend. Wanneer de NIFP-psychiater een verdachte voorafgaand aan de advisering onderzoekt, is het gebruikelijk dat hij de bevindingen van dat onderzoek gebruikt om de rechter-commissaris of officier van justitie schriftelijk van advies te dienen.

Dat een NIFP-psychiater voor het uitbrengen van zijn advies er blijk van geeft dat hij het *strafdossier heeft bestudeerd*, gebeurt in ongeveer één op de drie (25 van 79) zaken waarin hij schriftelijk adviseert. In geen enkele zaak blijkt dat een NIFP-psychiater het advies (mede) baseert op *bestudering van het persoonsdossier*.

Of een NIFP-psychiater voor de advisering al dan niet aangeeft het *strafdossier* te hebben gebruikt, verschilt per arrondissement ($p < 0.001$). In Amsterdam blijken NIFP-psychiater zich bij

de advisering meestal (zestien van achttien zaken) louter te baseren op bestudering van het strafdos-

Tabel 8.18: NIFP-advisering op basis van onderzoek van de verdachte, naar arrondissement

zaken met advies NIFP	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
op basis van onderzoek NIFP-psychiater	2	11%	17	94%	5	63%	1	100%	21	100%	11	85%	57	72%
op andere basis dan onderzoek NIFP-psychiater	16	89%	1	6%	3	38%	-	0%	-	0%	2	15%	22	28%
totaal	18	100%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	79	100%

sier. In de overige arrondissementen zien we naar verhouding veel minder vaak dat daar blijkt dat NIFP-psychiater voor hun advies het strafdossier hebben bestudeerd.

wel psychologisch onderzoek. Soms vermeldt hij daar psychiatrisch en/of psychologisch onderzoek. Op grond van de stukken adviseert het NIFP over de persoon van de deskundige, die het meest in

Tabel 8.19: NIFP-advisering op basis van bestudering strafdossier, naar arrondissement

zaken met advies NIFP	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
op basis van bestudering strafdossier	16	89%	3	17%	2	25%	-	0%	2	10%	2	15%	25	32%
zonder blijk van gebruik strafdossier	2	11%	15	83%	6	75%	1	100%	19	90%	11	85%	54	68%
totaal	18	100%	18	100%	8	100%	1	100%	21	100%	13	100%	79	100%

Dit verschil valt te verklaren uit een gegroeide praktijk bij de werkwijze in Amsterdam en in de overige arrondissementen. Zoals eerder aangegeven bepaalt de rechter-commissaris in Amsterdam in de meeste gevallen zelf de onderzoeksmodaliteit. Vervolgens verzoekt de rechter-commissaris aan het NIFP een voorstel te doen welke deskundige het onderzoek het best kan verrichten. Volgens het NIFP Amsterdam neemt de rechter-commissaris hiervoor telefonisch contact op met het NIFP. In een enkel geval leidt dit tot een onderzoek van de verdachte door een NIFP-psychiater om te adviseren over de onderzoeksmodaliteit. De griffier van de rechter-commissaris in Amsterdam stuurt meestal het volgende verzoek naar het NIFP:

*“Hierbij stel ik u namens de rechter-commissaris, een kopie van het strafdossier in handen in de zaak tegen: (naam, voornaam, geboortedatum, -plaats en adres) met het verzoek een te benoemen deskundige voor te stellen die een onderzoek zal instellen naar verdachtes **karakterstructuur**”* [oorspronkelijke onderstreping en vet, CvE].

In plaats van karakterstructuur staat ook weleens geestvermogens. De rechter-commissaris geeft bij het onderwerp van de brief, waarin hij het NIFP verzoekt een te benoemen deskundige voor te stellen, al aan dat het gaat om een psychiatrisch dan

aanmerking komt om het onderzoek te verrichten. Het komt wel voor dat een NIFP-psychiater het niet eens is met de onderzoeksmodaliteit die de rechter-commissaris voorstelt. In dat geval neemt de NIFP-psychiater, volgens informatie die ik kreeg van het NIFP Amsterdam, contact op met de rechter-commissaris en doet een voorstel voor de zijns inziens gewenste onderzoeksmodaliteit. In dergelijke gevallen zou het volgens het NIFP Amsterdam gebruikelijk zijn, dat de rechter-commissaris dat advies volgt.

Raadpleging van eerdere rapportages Pro Justitia blijkt bij de advisering zeer zelden (één van 79) voor te komen.

In een beperkt aantal zaken (tien van 79) geven NIFP-psychiater aan *andere bronnen* te hebben geraadpleegd dan die hiervoor zijn genoemd. Sommige van die stukken vallen onder het strafdossier. Zo geeft een NIFP-psychiater soms aan dat hij alleen kennis heeft genomen van de tenlastelegging omdat de processen-verbaal van de politie op het moment van zijn onderzoek niet beschikbaar waren. Verder noemen sommige NIFP-psychiater onder meer als bron: overleg met medische dienst van het huis van bewaring, stukken van de FOBA, uittreksel justitiële documentatie, vordering inbewaringstelling en vroeghulpproport van de reclasering.

Voor het tijdig gereed zijn van het onderzoeksverslag is het noodzakelijk dat het NIFP in een zo vroeg mogelijk stadium van de procesgang in beeld komt. De vraag rijst dan ook wat er te zeggen valt over het *stadium van de procesgang* waarin het NIFP om advies wordt gevraagd.

De fase van de procesgang waarin een NIFP-psychiater wordt ingeschakeld voor advies, varieert. In ongeveer de helft van de zaken (veertig van 79) is niet na te gaan in welke fase van de procesgang het NIFP om advies is gevraagd. Soms (zes van 79 zaken) gebeurt dit al tijdens de *inverzekeringstelling*. We zien dit alleen in Arnhem en in Den Bosch. In deze arrondissementen streeft de NIFP-psychiater ernaar om verdachten op de dag van de voorgeleiding bij de rechter-commissaris te zien voor advies. Geregeld (28 van 79 zaken) krijgt het NIFP tijdens de *inbewaringstelling* het verzoek om te adviseren over de inschakeling van een gedragsdeskundige. In mindere mate (vijftien van 79 zaken) gebeurt dat tijdens de *gevangenhouding*. Sporadisch wordt het NIFP (één van 79 zaken) ingeschakeld *na schorsing van de voorlopige hechtenis*. Zelden (drie van 79 zaken) gebeurt dat na *aanhouding van de zaak ter terechtzitting*. Eén keer zien we dat na opheffing van de schorsing voorlopige hechtenis. In de overige zaken bevat het dossier hierover geen informatie.

Wanneer het NIFP gevraagd wordt te adviseren bij de inschakeling van een gedragsdeskundige is het van belang dat daarmee niet te veel tijd is gemoeid. Over de *tijd* het NIFP nodig heeft om een dergelijk advies uit te brengen valt het volgende te zeggen.

In nog niet de helft van de zaken (36 van 79) valt in het dossier te achterhalen hoeveel tijd het NIFP daarvoor nodig heeft. In de zaken waarin dat wel valt na te gaan, blijkt dat dit meestal (iets meer dan de helft van deze zaken) binnen een week gebeurt. In een ruime minderheid (acht van 36) van de zaken gebeurt dat binnen twee weken. Zelden (vier van 36 zaken) zijn daar drie weken mee gemoeid. Een enkele keer duurt dat langer dan drie weken. Dat zien we in iets meer dan 10% (vier van 36) van de zaken.

Wat opvalt, is dat het NIFP in het arrondissement Dordrecht de rechter-commissaris in twee fasen adviseert. In het eerste advies geeft een NIFP-psychiater aan dat rapportage Pro Justitia aangegeven is en welke onderzoeksmodaliteit dat moet zijn. Daarna volgt een tweede advies waarin de NIFP-psychiater aangeeft welke gedragsdeskundigen het onderzoek kunnen verrichten. Het uitbrengen van het eerste advies duurt in Dordrecht gemiddeld langer dan in de overige arrondissementen. Met het uitbrengen van het tweede advies is in ongeveer de helft van het aantal zaken tussen de tien en 21 weken gemoeid. Dit betekent in de praktijk dat wanneer in Dordrecht in een strafzaak gedragsdeskundig onderzoek plaatsvindt, de zaak ter terechtzitting vaak één of meermalen aangehouden moet worden.

8.2.6.2 Bemiddeling

Welke rol vervult het NIFP wanneer zij *bemiddelt* bij de inschakeling van gedragsdeskundigen?

Bij bemiddeling is het NIFP actief betrokken bij het doorgeleiden van de processtukken en/of benoeming naar de gedragsdeskundige. Wanneer het NIFP bemiddelt bij het inschakelen van een gedragsdeskundige is het gebruikelijk dat het NIFP ook het rapport indient bij de opdrachtgever. Dit zou dan volgens het NIFP moeten gebeuren nadat een kwaliteitstoets van het rapport heeft plaatsgevonden.

Om de hiervoor gestelde onderzoeksvraag te beantwoorden, spelen hetzelfde soort vragen een rol als bij de advisering. Het betreft dan vragen als: In hoeverre bemiddelt het NIFP bij de inschakeling van gedragsdeskundigen? Bij welke aspecten van de inschakeling bemiddelt het NIFP? Welke bronnen raadpleegt een NIFP-psychiater daarvoor? In welke fase van de procesgang wordt het NIFP ingeschakeld om te bemiddelen en welke tijd is daarmee gemoeid?

Over de vraag in hoeverre het NIFP *bemiddelt* bij het inschakelen van een gedragsdeskundige valt het volgende te zeggen. Uit de 112 dossiers van

Tabel 8.20: Bemiddeling door het NIFP bij inschakeling van gedragsdeskundigen

zaken	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met bemiddeling NIFP	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	20	100%	-	0%	99	88%
zonder bemiddeling NIFP	-	0%	-	0%	-	0%	-	0%	-	0%	13	100%	13	12%
totaal	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	20	100%	13	100%	112	100%

de steekproef die hierover informatie bevatten, blijkt dat het NIFP in de meeste (99 van 112) van deze zaken op enigerlei wijze een rol speelt bij het betrekken van een gedragsdeskundige in een strafzaak. De bemiddeling naar arrondissement levert tabel 8.20 op.

Opvallend is dat in Dordrecht het NIFP nooit bemiddelt bij het inschakelen van een gedragsdeskundige terwijl dat elders altijd gebeurt (p < 0.001).

In elf dossiers uit de steekproef ontbraken gegevens over een eventuele bemiddeling door het NIFP. In zes zaken vindt zowel ambulante onderzoek plaats als klinische observatie. Omdat in al die zaken ook ambulante onderzoek heeft plaatsgevonden, betekent dit dat in geen enkele zaak alleen klinisch onderzoek is verricht. Behalve in Dordrecht bemiddelt het NIFP bij alle ambulante onderzoeken. Bij klinische onderzoeken blijkt niet dat dit gebeurt. Wanneer het NIFP niet bemiddelt bij de inschakeling van een gedragsdeskundige in andere arrondissementen dan Dordrecht, gaat het altijd om onderzoek in het Pieter Baan Centrum.²³ Bij klinische observatie in het PBC is het gebruikelijk dat de rechter-commissaris rechtstreeks de opdracht verstrekt aan de (geneesheer-directeur van de) kliniek.

Overigens is de gang van zaken in de praktijk niet altijd hetgeen de informatie die in de dossiers te vinden is, doet vermoeden. Zo is het in Den Bosch gebruikelijk dat het NIFP adviseert over de onderzoeksmodaliteit. De rechter-commissaris stuurt als een NIFP-psychiater een gedragsdeskundig onderzoek adviseert een blanco benoeming naar het NIFP, ondertekend door de rechter-commissaris. Op de benoeming staat onder meer:

"Arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch

Datum

(...)

De rechter-commissaris belast met de behandeling van strafzaken in de arrondissementsrechtbank te 's-Hertogenbosch:

Gezien de stukken in de zaak tegen:

[personalia verdachte, CvE]

Benoemt tot deskundige [gegevens deskundige, CvE]

Om een psychiatrisch/psychologisch onderzoek in te stellen naar de persoonlijkheid van de verdachte en op grond van dat onderzoek de volgende vragen te beantwoorden:

[vraagstelling, CvE]

BEPAALT

- Dat het onderzoek zal aanvangen nadat de benoemde de bij de wet vereiste eed of belofte zal hebben afgelegd;

- Dat dit onderzoek moet zijn beëindigd voor:

- En zal plaatshebben buiten tegenwoordigheid van de rechter-commissaris;

- Dat de deskundige een met redenen omkleed verslag zal uitbrengen.

's-Hertogenbosch, [datum]

De rechter-commissaris,

[naam rechter-commissaris, CvE]

Namens deze,

De griffier."

Het NIFP vult de naam in van de deskundige die het onderzoek gaat verrichten en de datum, onder aan het formulier. Vervolgens stuurt het NIFP deze met de processtukken naar de gedragsdeskundige die het onderzoek gaat verrichten. Een kopie van de benoeming gaat naar de rechter-commissaris en is terug te vinden in het dossier. Wanneer ik alleen afga op de gegevens in het dossier van de rechtbank, lijkt het alsof het NIFP in Den Bosch niet bemiddelt bij de inschakeling van een gedragsdeskundige. Uit andere bron, die betrouwbaarder lijkt dan het dossier, blijkt dit echter wel degelijk het geval te zijn. Bij het onderhavige onderzoek is in dit geval uitgegaan van de gang van zaken in de praktijk, zoals die blijkt uit andere bron dan het dossier.

Ook voor Amsterdam geldt dat de praktijk die blijkt uit andere bron anders is dan de dossiers doen vermoeden. Het NIFP benadert één of meer deskundigen met de vraag of zij het desbetreffende onderzoek willen verrichten. Vervolgens stuurt het NIFP aan de desbetreffende deskundige een kopie van het strafdossier. Eenmaal per week geeft men vanuit het NIFP telefonisch door aan de rechter-commissaris welke gedragsdeskundige het NIFP voordraagt voor benoeming. Daarna benoemt de rechter-commissaris de deskundige. De rechter-commissaris stuurt deze benoeming vervolgens naar het NIFP, die hem weer doorstuurt naar de deskundige. Daarin staat onder andere:

"De rechter-commissaris belast met de behandeling van strafzaken in de arrondissementsrechtbank te Amsterdam, mr. ...;

Gezien de stukken in de zaak tegen:

²³ Dit zien we niet in de tabel terug omdat in alle zaken waarin ambulante onderzoek is verricht, ook klinisch onderzoek heeft plaatsgevonden. Behalve in Dordrecht heeft het NIFP in die zaken bij de ambulante onderzoeken wel bemiddeld bij de inschakeling van gedragsdeskundigen.

naam,
voornamen
geboren op
woonplaats
adres

Gezien artikel 227 van het Wetboek van Strafvordering;

Benoemt tot deskundige: naam onderzoeker om een psychologisch respectievelijk psychiatrisch onderzoek in te stellen naar de persoonlijkheid van de verdachte en op grond van dat onderzoek de volgende vragen te beantwoorden”, etc.²⁴

Uit de dossiers komt het beeld naar voren dat de rechter-commissaris zelf een keuze maakt voor de gedragsdeskundige die hij benoemt en dat de rechter-commissaris hem zelf daarvoor benadert. Volgens informatie van het secretariaat van het NIFP Amsterdam is dat niet het geval. Ook in dit geval ben ik uitgegaan van de gang van zaken, zoals die blijkt uit andere (betrouwbaarder) bron dan het dossier.

In bijna alle zaken (98 van 99) waarin het NIFP bemiddelt bij het inschakelen van een gedragsdeskundige betreft het onderzoek en rapportage. In enkele van die zaken betreft het aanvullend onderzoek en rapportage. Zelden (één van 99) gaat het om het inschakelen van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise.

Opvallend is dat het NIFP vaker wordt gevraagd om te bemiddelen dan om te adviseren (99 versus 79). In Breda zien we dat het NIFP vrijwel nooit gevraagd wordt om advies maar uitsluitend om te bemiddelen. Ook in Arnhem wordt vaker de hulp van het NIFP ingeroepen voor bemiddeling dan voor advisering. Dit verschil valt te verklaren uit het feit dat het NIFP Arnhem in de periode van dit onderzoek is begonnen met het adviseren van de rechter-commissaris of officier van justitie, over de mogelijke inschakeling van een gedragsdeskundige. Voor die tijd was het zo dat het NIFP in

Arnhem daarin alleen bemiddelde. De officier van justitie stuurde dan de volgende opdracht naar het NIFP:

*“De officier van justitie in het arrondissement te Arnhem Benoeming deskundige
Gezien de stukken in de zaak tegen:
[naam verdachte, CvE]
geboren op ..., te
thans gedetineerd in*

Gezien artikel 151 lid 1 van het Wetboek van Strafvordering;

*Benoemt tot deskundige:
[naam hoofd NIFP Arnhem, CvE]
Adres
Of een ander door hem aan te wijzen psychiater/psycholoog,
Teneinde zo snel mogelijk:
een multidisciplinair onderzoek te doen inzake de persoonlijkheid van de verdachte en de eventuele achtergronden van diens delinquent gedrag”. etc.*

Alle benoemingen in Arnhem zijn gesteld op naam van het hoofd van het NIFP. Deze zorgt ervoor dat of hijzelf of een ander het onderzoek verricht. De officier van justitie laat hem daarin vrij.

Een volgende onderzoeksvraag is bij welke aspecten van de inschakeling van een gedragsdeskundige het NIFP bemiddelt. Voordat een gedragsdeskundige wordt benoemd moeten verschillende vragen beantwoord worden. Zo is daar de vraag welk soort gedragsdeskundig onderzoek aangewezen is: psychiatrisch of psychologisch, monodisciplinair of multidisciplinair, ambulantly of klinisch. Ook moeten gedragsdeskundigen geselecteerd worden bij een bepaalde zaak, etc. Meestal bemiddelt het NIFP bij een aantal van die taken, dat wil zeggen dat het NIFP een aantal taken vervult voor de rechter-commissaris of officier van justitie die een gedragsdeskundige benoemt. In alle zaken waarin het NIFP bemiddelt, stuurt het NIFP de opdracht en/of de processtukken naar de gedragsdeskundigen die het onderzoek gaan verrichten.

In één op de drie (33 van 99) zaken waarin het NIFP bemiddelt, beslist het NIFP welke onderzoeksmodaliteit het meest aangewezen is. Het NIFP brengt daarover in deze 33 zaken geen afzonderlijk advies uit aan de rechter-commissaris of officier van justitie. Bij deze zaken vindt de indicatiestelling voor gedragsdeskundig onderzoek meestal plaats op grond van de stukken die de rechter-commissaris of officier van justitie het NIFP ter beschikking stelt.

²⁴ Dat hier artikel 227 Sv genoemd wordt is wat misleidend. In de meeste gevallen is geen gerechtelijk vooronderzoek geopend. De officier van justitie geeft de rechter-commissaris bij zijn vordering van bevel tot bewaring van verdachte “in overweging toepassing te geven aan het bepaalde in artikel 36^e van het Wetboek van strafvordering en wel ten aanzien van het verzoeken om een psychiatrische en/of psychologische rapportage omtrent de in aanhef van deze vordering genoemde persoon.”

Tussen de arrondissementen waar het NIFP bemiddelt bij het inschakelen van een gedragsdeskundige bestaan alleen verschillen als het gaat om wie de uiteindelijke beslissing neemt over de onderzoeksmodaliteit ($p < 0.001$). Breda is het enige arrondissement waar dit altijd onderdeel is van bemiddeling. De opdrachtgever vraagt hierover niet eerst een advies maar laat dit geheel over aan het NIFP. In Arnhem gebeurt dit in ongeveer één op de drie zaken. In Assen en Den Bosch beslist de opdrachtgever na advies van het NIFP zelf over de onderzoeksmodaliteit. De rechter-commissaris of officier van justitie heeft wanneer hij het NIFP verzoekt om te bemiddelen bij het inschakelen van een gedragsdeskundige, al een advies gevraagd en ontvangen over de gewenste onderzoeksmodaliteit. Ook in Amsterdam maakt het bepalen van de onderzoeksmodaliteit geen onderdeel uit van de bemiddeling. De rechter-commissaris beslist daar zelf welke onderzoeksmodaliteit hij aangewezen acht. Wanneer we de bemiddeling van het NIFP wat betreft het bepalen van de onderzoeksmodaliteit onderbrengen in een tabel, levert dat het volgende overzicht op.

Tabel 8.21: NIFP-beslissing over de onderzoeksmodaliteit bij bemiddeling, naar arrondissement

zaken met bemiddeling waarbij	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		totaal	
NIFP beslist over onderzoeksmodaliteit	-	0%	9	33%	-	0%	24	100%	-	0%	33	33%
NIFP niet beslist over onderzoeksmodaliteit	19	100%	18	67%	9	100%	0	0%	20	91%	66	67%
totaal	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	20	100%	99	100%

In alle zaken waarin het NIFP bemiddelt bij de inschakeling van een gedragsdeskundige, kiest het NIFP de gedragsdeskundige die het onderzoek gaat verrichten. De rechter-commissaris of officier van justitie laat dit over aan het NIFP.

Een enkele keer heeft het NIFP andersoortige bemoeienis met de inschakeling van een gedragsdeskundige dan hiervoor aan de orde is geweest. Het gaat dan bijvoorbeeld om inschakeling van een tweede gedragsdeskundige nadat aanvankelijk besloten was tot monodisciplinair onderzoek.

Welke bronnen raadpleegt het NIFP om de bemiddelingstaak te vervullen?

Het soort bron dat het NIFP raadpleegt alvorens te bemiddelen, varieert. In één op de drie zaken (33 van 99) verschaft het dossier geen informatie over de (bronnen) die het NIFP raadpleegt. In iets

minder dan de helft (42 van 99) van de zaken blijkt dat de NIFP-psychiater zich (onder meer) baseert op eigen onderzoek van de verdachte. Hij brengt daarover schriftelijk advies uit.

Iets minder vaak (29 van 99 zaken) blijkt dat de NIFP-psychiater, al dan niet naast het onderzoek van de verdachte, het *strafdossier* raadpleegt. Dit valt af te leiden uit verwijzingen in het briefrapport dat de NIFP-psychiater uitbrengt naar aanleiding van het onderzoek van de verdachte. In sommige zaken geef ik het NIFP het voordeel van de twijfel. Zo ga ik er vanuit dat het NIFP Amsterdam de bemiddeling baseert op raadpleging van het straf dossier, gelet op het verzoek dat de rechter-commissaris richt aan het NIFP (zie hiervoor). Uit het dossier blijkt dit echter niet.

Bestudering van eerdere rapportages Pro Justitia blijkt sporadisch (één van 99) voor te komen.

Het raadplegen van *andere bronnen* blijkt eveneens in een gering aantal (vijf van 99) zaken. In grote lijnen betreft het dezelfde bronnen die de NIFP-psychiater raadpleegt voordat hij de rechter-commissaris of officier van justitie adviseert. Sommige van die stukken vallen onder het straf dossier.

In het advies valt dan bijvoorbeeld te lezen dat de NIFP-psychiater de vordering tot in verzekeringstelling en in bewaringstelling heeft bestudeerd. Soms geeft de NIFP-psychiater aan dat hij alleen kennis heeft genomen van de tenlastelegging, omdat de processen-verbaal van de politie op het moment van onderzoek niet beschikbaar waren. Verder noemt de NIFP-psychiater onder meer als bron: “overleg met medische dienst van het huis van bewaring” en “stukken van de FOBA”.

Tussen de arrondissementen bestaan verschillen als het gaat om de vraag in hoeverre en welke bronnen het NIFP raadpleegt om te bemiddelen bij het inschakelen van gedragsdeskundigen ($p < 0.001$). Soms wordt geen enkele bron geëxpliciteerd onthuld, een andere keer is één bron bekend of zelfs meerdere. Zo is het in Breda in de meeste zaken

onduidelijk waarop het NIFP de bemiddeling baseert, terwijl in Amsterdam altijd minstens één bron bekend is. In Arnhem is in een aantal zaken onduidelijk op welke bron de bemiddeling is gebaseerd. Dit heeft te maken met de eerder genoemde omstandigheid, dat men in de onderzoeksperiode bij het NIFP Arnhem is gestart met het adviseren over de indicatiestelling na onderzoek van de verdachte. Wanneer we de arrondissementen waarin het NIFP bemiddelt in een tabel plaatsen dan levert het antwoord op de vraag welke bronnen het NIFP raadpleegt alvorens te bemiddelen, het overzicht van tabel 8.22 op.

Ook als het gaat om de vraag in hoeverre een NIFP-psychiater de verdachte onderzoekt alvorens hij bemiddelt bij de inschakeling van een gedragsdeskundige zijn er verschillen tussen de arrondissementen ($p < 0.001$). In Breda en Amsterdam is het zeer zeldzaam dat een NIFP-psychiater de verdachte voorafgaand aan de bemiddeling onderzoekt. In Arnhem, Assen en Den Bosch is het gebruikelijk dat dit wel gebeurt. Zie tabel 8.23.

In Amsterdam baseert het NIFP de bemiddeling vooral op bestudering van het strafdossier. In hoeverre dat in Breda gebeurt blijkt niet uit het dossier. Uit het afschrift van de benoeming die zich in het dossier bevindt, blijkt niet dat die benoeming vergezeld gaat van de processtukken. De benoeming van een gedragsdeskundige in Breda ziet er als volgt uit:

*“De Officier van Justitie te Breda
Benoeming deskundige (n)
In het onderzoek tegen de verdachte:
naam:*

*voornamen:
geboren op:
woonplaats:
Geeft de Officier van Justitie de navolgende opdracht*
1. *De overwegingen*
De Officier van Justitie acht het noodzakelijk, dat er een onderzoek naar de persoonlijkheid en geestvermogens van de verdachte wordt ingesteld. De verdachte is daaromtrent gehoord en heeft tegen een dergelijk onderzoek geen bezwaar kenbaar gemaakt.
2. *De beslissing*
De Officier van Justitie bepaalt, dat een psychiatrisch en/of psychologisch deskundigenrapport zal worden opgesteld omtrent de persoonlijkheid en de geestvermogens van de verdachte, alsmede aangaande de volgende vraagpunten: (...)
Bepaalt dat de deskundige wordt aangewezen door of op last van de districtpsychiater in het arrondissement Breda, aan wie deze beschikking ter effectuering ter hand wordt gesteld; bepaalt dat het onderzoek zo spoedig mogelijk zal aanvangen”, etc.

In Breda laat de officier van justitie het bepalen van de onderzoeksmodaliteit en de keuze voor de deskundige die de opdracht gaat uitvoeren dus geheel over aan het NIFP. In Den Bosch blijkt sporadisch uit het dossier dat de NIFP-psychiater het strafdossier bestudeert. Mogelijk komt dit omdat de NIFP-psychiater in dit arrondissement al in een vroeg stadium betrokken is bij de indicatiestelling voor gedragsdeskundig onderzoek.

Tussen de arrondissementen bestaan verschillen als het gaat om de vraag in hoeverre uit het dossier blijkt, dat een NIFP-psychiater het strafdossier raadpleegt om te bemiddelen bij het inschakelen van gedragsdeskundigen ($p < 0.001$).

Tabel 8.22: NIFP-bemiddeling op basis van expliciet genoemde resp. onbekende bron, naar arrondissement

zaken met bemiddeling waarbij	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		totaal	
minstens één bron bekend is	19	100%	20	74%	8	89%	1	4%	18	90%	66	67%
geen enkele bron expliciet is genoemd	-	0%	7	26%	1	11%	23	96%	2	9%	33	33%
totaal	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	20	100%	99	100%

Tabel 8.23: NIFP-bemiddeling na wel resp. geen voorafgaand onderzoek van de verdachte, naar arrondissement

zaken met bemiddeling waarbij	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		totaal	
eigen voorafgaand onderzoek	1	5%	16	59%	6	67%	1	4%	18	90%	42	42%
geen eigen voorafgaand onderzoek	18	95%	11	41%	3	33%	23	96%	2	9%	57	58%
totaal	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	20	100%	99	100%

Tabel 8.24: NIFP-bemiddeling op basis van bestudering strafdossier, naar arrondissement

zaken met bemiddeling	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		totaal	
op basis van bestudering strafdossier	17	89%	8	30%	3	33%	-	0%	1	5%	29	29%
zonder blijk van bestudering strafdossier	2	11%	19	70%	6	67%	24	100%	19	86%	70	71%
totaal	19	100%	27	100%	9	100%	24	100%	20	100%	99	100%

In welk stadium van de procesgang krijgt het NIFP het verzoek te bemiddelen bij het inschakelen van een gedragsdeskundige?

De fase van de procesgang, waarin de rechter-commissaris of officier van justitie het NIFP verzoekt te bemiddelen, verschilt. Niet alle dossiers verschaffen informatie over het moment, waarop de rechter-commissaris of officier het NIFP daar om verzoekt. In het overgrote deel (86 van 99) van de zaken bevat het dossier die informatie wel. Sporadisch (twee van 86) wordt om bemiddeling verzocht tijdens de inverzekeringstelling. De meeste (41 van 86 zaken) verzoeken om bemiddeling vinden plaats tijdens de inbewaringstelling. In ongeveer één op de drie (31 van 86) zaken krijgt het NIFP een dergelijk verzoek pas tijdens de gevangenhouding van verdachte. In een beperkt aantal zaken (zeven van 86) gebeurt dit na schorsing van de voorlopige hechtenis. Een verzoek om bemiddeling na aanhouding van de zaak ter terechtzitting komt in een gering aantal (vier van 86) zaken voor. Een enkele keer zien we een verzoek om bemiddeling bij iemand die niet in voorlopige hechtenis is geweest, maar van wie alleen een proces-verbaal door de politie is opgemaakt. In één zaak komt er een verzoek om bemiddeling bij het NIFP, na opheffing van de schorsing van de voorlopige hechtenis.

Tussen de onderscheiden delictsoorten bestaan verschillen ($p < 0.05$) wat betreft het verzoek dat het NIFP krijgt om tijdens de inbewaringstelling te bemiddelen bij het inschakelen van een gedragsdeskundige. Bij vermogens- en vooral bij zedendelicten zien we dat relatief vaak in een andere fase

van de procesgang dan tijdens de inbewaringstelling. Zie tabel 8.25.

Tot slot nog enkele opmerkingen over de tijd die gemoeid is met het inschakelen van een gedragsdeskundige. In een minderheid (27 van 99) van de zaken was deze informatie terug te vinden in het dossier. In Breda ontbrak elke informatie hierover. Alleen in Amsterdam en Den Bosch is die informatie soms te achterhalen in het dossier.

Uit de zaken waarin deze informatie wel te achterhalen viel, blijkt dat dit in ongeveer één op de vijf (vijf van 27) zaken binnen een week gebeurt. In de meeste (veertien van 27) zaken schakelt het NIFP binnen acht tot veertien dagen een gedragsdeskundige in. In ongeveer één op de vijf (vijf van 27) zaken is daar vijftien tot 21 dagen mee gemoeid. Soms (drie van 27) duurt dit meer dan drie weken.

8.2.7 De inschakeling in grote lijnen

Hiervoor hebben we in detail gezien in hoeverre – in welke mate en op wat voor wijze – de verschillende procesdeelnemers bij de inschakeling van gedragsdeskundigen, meer in het bijzonder ten behoeve van onderzoek en rapportage, betrokken zijn.

Zo blijkt de verdediging in ongeveer één op de vier zaken bemoeienis met die inschakeling te hebben. Geen enkele keer betreft de verdediging zelf een gedragsdeskundige bij een strafzaak. Vrijwel altijd heeft die bemoeienis te maken met onder-

Tabel 8.25: Verzoeken NIFP-bemiddeling tijdens inbewaringstelling, naar delictsoort

verzoeken NIFP-bemiddeling	"leven"		"zeden"		"vermogen"		"overig"		totaal	
tijdens ibs	20	56%	2	10%	6	32%	13	54%	41	41%
tijdens andere fase dan ibs	16	44%	18	90%	13	68%	11	46%	58	59%
totaal	36	100%	20	100%	19	100%	24	100%	99	100%

zoek en rapportage of met onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. In ruim de helft van die zaken verzoekt de verdachte zelf de rechter-commissaris of de rechter ter terechtzitting om een gedragsdeskundige in te schakelen. In iets minder dan de helft van de zaken betreft het andersoortige bemoeienis dan een verzoek om onderzoek en rapportage. Het heeft daar wel vaak mee te maken. Te denken valt aan het stellen van nadere vragen naar aanleiding van een uitgebracht verslag.

De *officier van justitie* heeft in het merendeel van de zaken bemoeienis met de inschakeling van gedragsdeskundigen. De aard daarvan verschilt per arrondissement. Zo benoemt hij in ongeveer de helft (46 van 95) van de zaken ambtshalve een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage. Een enkele keer doet hij dat op vordering van de zittingsrechter. Meestal gaat het om onderzoek en rapportage, een enkele keer om onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. In ongeveer een kwart van de zaken vordert hij de benoeming van een gedragsdeskundige bij de rechter-commissaris en een enkele keer bij de rechter ter terechtzitting. Vooral in Amsterdam zien we geregeld dat de officier van justitie niet ambtshalve een gedragsdeskundige benoemt of die benoeming vordert bij de rechter-commissaris, maar dat hij de rechter-commissaris in overweging geeft een gedragsdeskundige te benoemen via de mini-instructie. Enkele keren heeft de officier van justitie te maken met de inschakeling van een gedragsdeskundige voor iets anders dan onderzoek en rapportage, of onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Vaak is die interventie daar wel aan gerelateerd. Zo komen we een opmerking tegen van de officier, dat hij zich refereert aan het oordeel van de rechtbank met betrekking tot een onderzoek in het PBC.

De *rechter-commissaris* heeft minder vaak bemoeienis met de inschakeling van een gedragsdeskundige dan de officier van justitie. Evenwel zien we dat de rechter-commissaris bij meer dan de helft van de zaken daarbij betrokken is. Het aandeel dat de rechter-commissaris levert aan het betrekken van een gedragsdeskundige in een strafzaak verschilt per arrondissement. In ongeveer de helft van de zaken waarin de rechter-commissaris betrokken is bij de inschakeling van een gedragsdeskundige, benoemt hij die ambtshalve. In ongeveer een derde van bedoelde zaken doet hij dat op vordering van de officier van justitie. Een enkele keer benoemt hij een gedragsdeskundige op verzoek van de verdachte. Bij ongeveer 20% van de zaken waarin de

rechter-commissaris een rol speelt bij de inschakeling van een gedragsdeskundige, benoemt hij die op bevel van de rechter ter terechtzitting. Het betreft iets vaker een benoeming voor onderzoek en rapportage dan voor onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Daarnaast verwijst de rechter ter terechtzitting enkele zaken voor "iets anders", zoals onderzoek naar de praktische uitvoerbaarheid van het advies. In ruim drie op de vijf zaken verzoekt de rechter-commissaris het NIFP om advies of bemiddeling. Sporadisch stelt de rechter-commissaris nadere vragen naar aanleiding van een gedragsdeskundige rapportage.

Vervolgens is daar nog de *rechter ter terechtzitting*. Deze procesdeelnemer is relatief weinig betrokken bij de inschakeling van gedragsdeskundigen, namelijk in ongeveer één op de vijf zaken. We zien dit vooral bij vermogensmisdriven. In slechts zo'n één op de vier van die zaken is het initiatief afkomstig van de zittingsrechter zelf. Wanneer de rechter ter terechtzitting te maken heeft met het betrekken van een gedragsdeskundige in een strafzaak, betreft dat zowel onderzoek en rapportage als onderzoek en rapportage voor contra-expertise, maar het vaakst iets anders. Dit laatste betreft bijvoorbeeld het stellen van nadere (schriftelijke) vragen aan de deskundige. Relatief vaak betreft de zittingsrechter een gedragsdeskundige bij een strafzaak op verzoek van de verdachte. Een enkele keer gebeurt dat op vordering van de officier van justitie. Meestal betreft dat onderzoek en rapportage. In mindere mate gaat het om onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Opvallend is dat de rechter ter terechtzitting nooit zelf een gedragsdeskundige benoemt. Hij verwijst daarvoor altijd de zaak naar de rechter-commissaris of stelt de stukken daarvoor in handen van de officier van justitie. Hetzelfde geldt voor het stellen van nadere schriftelijke vragen aan de deskundige, etc. Daarvoor verwijst hij de zaak eveneens naar de rechter-commissaris of stelt de stukken daarvoor in handen van de officier van justitie.

Tot slot houdt de *reclassering* zich in vergelijkbare mate bezig met de inschakeling van een gedragsdeskundige als de rechter ter terechtzitting. We zien dit vooral bij vermogensmisdriven. Meestal houdt dat in dat de reclassering de officier van justitie, de rechter-commissaris of de zittingsrechter adviseert een gedragsdeskundige in de zaak te betrekken voor onderzoek en rapportage, en in mindere mate voor onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise. Geregeld betreft die bemoeienis "iets anders", zoals het steunen van

een verzoek van de verdediging voor het doen van psychologisch onderzoek.

Anders dan bij de hiervoor genoemde procesdeelnemers, hebben de bevoegdheden van het NIFP op het vlak van de inschakeling geen wettelijke basis. De rol die het NIFP hierin vervult is divers. Bij ongeveer tweederde van de zaken waarin informatie over de bijdrage van het NIFP beschikbaar is, *adviseert* het NIFP over aspecten die te maken hebben met de inschakeling van gedragsdeskundigen voor onderzoek en rapportage. De onderwerpen waarover het NIFP adviseert, verschillen per arrondissement. In sommige arrondissementen brengt het NIFP geen advies uit over de inschakeling van een gedragsdeskundige, maar bemiddelt zij daar enkel in. Bij het advies kan het gaan om de indicatiestelling voor gedragsdeskundig onderzoek, de gewenste onderzoeksmodaliteit en in mindere mate welke persoon het gedragsdeskundig onderzoek het best kan verrichten.

In een aantal zaken waarin het NIFP advies uitbrengt, *bemiddelt* het NIFP ook bij het inschakelen van gedragsdeskundigen. Soms beperkt het NIFP zich tot die taak. Dat het NIFP bemiddelt zien we in vrijwel alle arrondissementen. Alleen in Dordrecht komt dat geen enkele keer voor. Soms houdt bemiddeling in dat het NIFP beslist over de onderzoeksmodaliteit, maar meestal gaat het om het betrekken van de meest geschikte deskundige bij een zaak.

Wat nu impliceren de hierboven samengevatte bevindingen voor de grote lijnen van de inschakeling van gedragsdeskundigen voor onderzoek en rapportage? Vertonen de verschillende bestudeerde dossiers een grote diversiteit in dezen of valt, afgezien van het hieronder in § 8.6 nog afzonderlijk te bespreken optreden ter terechtzitting, in het onderzoeksmateriaal toch wel een aantal prominente “routes” of “trajecten” te onderkennen waarlangs gedragsdeskundigen in strafzaken plegen te worden betrokken?

Tussen het moment dat één of meer procesdeelnemers het initiatief nemen om een gedragsdeskundige in een strafzaak te betrekken, tot het moment dat de gedragsdeskundige benoemd is en beschikt over de opdracht, moet een aantal stappen worden gezet waarbij diverse procesdeelnemers betrokken kunnen zijn. Geregeld zien we dat het initiatief tot het inschakelen van een gedragsdeskundige in één en dezelfde zaak afkomstig is van verschillende procesdeelnemers. Zo komt het wel voor dat de verdachte verzoekt om inschakeling van een gedragsdeskundige bij de rechter-commissaris maar dat de officier van justitie in diezelfde zaak ambts-

halve een gedragsdeskundige benoemt, en dat de reclassering adviseert de verdachte gedragsdeskundig te laten onderzoeken.

Het *initiatief* tot het inschakelen van een gedragsdeskundige voor onderzoek en rapportage of onderzoek en rapportage in het kader van een contra-expertise, blijkt meestal afkomstig te zijn van de officier van justitie. Dat zien we in meer dan de helft van de zaken. Dat valt af te leiden uit de zaken waarin hij ambtshalve een gedragsdeskundige benoemt, of dat hij bij de rechter-commissaris of zittingsrechter vordert een gedragsdeskundige in een zaak te betrekken. Ook de rechter-commissaris neemt geregeld het voortouw bij het inschakelen van een gedragsdeskundige. Dit komt tot uitdrukking in de ambtshalve benoeming. We zien dat bij ongeveer een kwart van de zaken. In ongeveer 10% van de zaken komt de verdediging met het voorstel een gedragsdeskundige in te schakelen en bij ruim 15% is het de reclassering die met het initiatief komt. Zelden is de idee om een gedragsdeskundige in een zaak te betrekken afkomstig van de zittingsrechter. Geen enkele keer zien we dat het NIFP daarmee komt.

Welke procesdeelnemers *beslissen* doorgaans dat een gedragsdeskundige benoemd moet worden? Wat opvalt is dat niet alle procesdeelnemers die een gedragsdeskundige mogen benoemen daarover een beslissing nemen. Zo zien we geregeld dat de officier van justitie de inschakeling van een gedragsdeskundige vordert bij de rechter-commissaris. Dit zien we vooral in arrondissementen waarin het gebruikelijk is dat de rechter-commissaris degene is die gedragsdeskundigen benoemt. De rechter-commissaris is dan ook degene die het vaakst beslist dat een gedragsdeskundige in de zaak betrokken wordt. Dit gebeurt in ongeveer de helft van de zaken. Hij neemt die beslissing ambtshalve, op vordering van de officier van justitie of op verzoek van de verdachte. Een enkele keer honoreert hij een verzoek van de verdachte niet. Hoewel het initiatief tot het inschakelen van een gedragsdeskundige het vaakst afkomstig is van de officier van justitie, benoemt die in ongeveer een derde van de zaken ambtshalve een gedragsdeskundige. Zoals hiervoor aangegeven, is het initiatief om een gedragsdeskundige in te schakelen zelden afkomstig van de rechter ter terechtzitting. Dat neemt niet weg dat hij daar wel geregeld een beslissing over neemt. Dat zien we in ongeveer één op de zeven zaken. Dat gebeurt op verzoek van de verdachte, op vordering van de officier van justitie of op advies van de reclassering.

In hoeverre en op welke wijze is het NIFP betrokken bij de inschakeling van gedragsdeskundigen? Geregeld laat de rechter-commissaris of de officier van justitie zich door het NIFP adviseren over de indicatiestelling voor gedragsdeskundig onderzoek, voor hij beslist dat gedragsdeskundig onderzoek moet plaatsvinden. Dat is evenwel niet altijd het geval. Het meest onafhankelijk beslist de rechter-commissaris in Amsterdam daarover. Die bepaalt niet alleen zelf dat er een indicatie bestaat voor gedragsdeskundig onderzoek, maar ook vrijwel altijd welke onderzoeksmodaliteit dat moet zijn. In Breda beslist de officier van justitie dat gedragsdeskundig onderzoek moet plaatsvinden, maar de beslissing over de onderzoeksmodaliteit laat hij over aan het NIFP. In dit arrondissement kiest het NIFP altijd de persoon van de deskundige. Soms adviseert het NIFP de rechter-commissaris daarover die daarna de desbetreffende gedragsdeskundige benoemt en de stukken doorstuurt. In Breda, Arnhem, Assen en Den Bosch beslist het NIFP welke gedragsdeskundige het onderzoek gaat verrichten, en draagt er zorg voor dat die deskundige de processtukken en de opdracht krijgt. In Dordrecht en Amsterdam beslist de rechter-commissaris daarover op advies van het NIFP.

De basis waarop het NIFP adviezen of beslissingen baseert wisselt per arrondissement. In sommige arrondissementen is het gebruikelijk dat een NIFP-psychiater de verdachte daarvoor onderzoekt. In andere arrondissementen baseert de NIFP-psychiater zich meestal alleen op bestudering van het strafdossier.

Welke procesdeelnemers *benoemen* uiteindelijk de gedragsdeskundige? Degenen die in de praktijk gedragsdeskundigen benoemen zijn alleen de officier van justitie en de rechter-commissaris. De rechter-commissaris benoemt in ongeveer drie van de vijf zaken de gedragsdeskundige en de officier van justitie in twee van de vijf zaken. Zoals eerder aangegeven is de zittingsrechter bevoegd zelf gedragsdeskundigen te benoemen, maar gebruikt hij die bevoegdheid nooit.

8.3 De onderzoeksopdracht

In § 3.3 hebben we gezien dat de benoeming gepaard moet gaan met een opdracht aan de deskundige en de termijn waarbinnen de opdracht moet zijn voltooid. Vooruitlopend op hetgeen daarover in hoofdstuk 9 aan de orde komt, blijkt dat de opdrachtgever bij iets minder dan de helft (60 van 131) van de onderzoeksopdrachten geen termijn

stelt, of dat niet uit het dossier blijkt dat hij een termijn heeft gesteld waarbinnen het onderzoek moet zijn afgerond.²⁵ Wanneer de opdrachtgever aangeeft binnen hoeveel tijd het onderzoek moet zijn voltooid, varieert dat van enkele keren drie weken tot in sommige zaken twaalf weken.

Een volgende vraag die zich aandient is hoe het inhoudelijk gesteld is met de opdracht aan de gedragsdeskundige. Bijna alle benoemingen gaan vergezeld van een vraagstelling. In een klein percentage bevat het dossier geen informatie over de vragen die ten grondslag liggen aan het onderzoek. Omdat de vraagstelling zo belangrijk is voor het onderzoek, heeft een werkgroep vanuit het NIFP een “standaardvraagstelling” ontwikkeld. In ongeveer de helft (58 van 121) van de zaken waarin het dossier informatie bevat over de voorgelegde vragen, betreft dat de “standaardvraagstelling”. Iets vaker (63 van 121) zijn dat andere vragen.

Als het gaat om de vraag in hoeverre gedragsdeskundigen de zogeheten standaardvraagstelling voorgelegd krijgen, doen zich verschillen voor tussen de arrondissementen ($p < 0.001$).²⁶ In Amsterdam en Den Bosch krijgen gedragsdeskundigen (bijna) altijd de “standaardvraagstelling” voorgelegd. In Arnhem werd daarmee tijdens de onderzoeksperiode een aanvang gemaakt. (Tabel 8.26)

Onderling vertoont de voorgelegde “standaardvraagstelling” een zeer geringe afwijking. Zo wordt in den Bosch niet de vraag gesteld naar overwegingen van de rapporteur indien de verdachte weigert onderzocht te worden. In Den Bosch wordt bij vraag 5 alleen gevraagd naar factoren voortkomend uit de stoornis, die van belang zijn voor het gevaar van recidive. In Amsterdam en Arnhem wordt ook gevraagd naar andere factoren dan de stoornis die een rol spelen bij het recidivegevaar, en naar de onderlinge beïnvloeding van beide. In Arnhem is aan de laatste vraag toegevoegd “Wat is praktisch wenselijk en haalbaar”. De vraagstellingen die de verschillende arrondissementen hanteren luiden als volgt:

-
- 25 Dit aantal ligt hoger dan het aantal zaken van de steekproef, omdat in sommige zaken meerdere onderzoeken worden verricht. Ik laat verdere differentiatie achterwege.
- 26 Zoals eerder aangegeven zijn niet alle dossiers compleet. Niettemin bevatten verreweg de meeste dossiers informatie over de vraagstelling.

Tabel 8.26: Toepassing van de standaardvraagstelling, naar arrondissement

onderzoeksopdrachten	Amsterdam		Arnhem		Assen		Breda		Den Bosch		Dordrecht		totaal	
met standaardvraagstelling	19	90%	15	54%	-	0%	-	0%	23	100%	1	7%	58	48%
met andere vraagstelling	2	10%	13	46%	10	100%	24	100%	-	0%	14	93%	63	52%
totaal	21	100%	28	100%	10	100%	24	100%	23	100%	15	100%	121	100%

Amsterdam/Arnhem/Den Bosch

Gedragsdeskundigen in deze drie arrondissementen krijgen afgezien van de hiervoor genoemde verschillen, vrijwel dezelfde vraagstelling voorgelegd. Deze luidt als volgt:

0 “Indien betrokkene weigert onderzocht te worden, tot welke overwegingen van de rapporteur geeft die weigering aanleiding?”

1 Is onderzochte lijdende aan een ziekelijke stoornis en/of gebrekkige ontwikkeling van zijn geestvermogens en zo ja, hoe is dat in diagnostische zin te omschrijven?

2 Hoe was dit ten tijde van het plegen van het tenlastegelegde?

3 Beïnvloedde de eventuele ziekelijke stoornis/gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens onderzochtes gedragskeuzes, c.q. gedragingen ten tijde van het tenlastegelegde (zodanig dat het tenlastegelegde daaruit (mede) verklaard kan worden)?

4 Zo ja, kan de deskundige dan gemotiveerd aangeven:

- op welke manier dat geschiedde en
- in welke mate het geschiedde
- welke conclusie met betrekking tot de toerekeningsvatbaarheid op grond hiervan te adviseren is

5

a. Welke factoren, voortkomend uit de stoornis van betrokkene kunnen van belang zijn voor de kans op recidive?

b. Welke andere factoren en condities dienen hierbij in ogenschouw genomen te worden?

c. Is iets te zeggen over eventuele onderlinge beïnvloeding van deze factoren en condities?

6 Welke aanbevelingen van gedragskundige en van andere aard zijn te doen voor interventies op deze factoren en condities en hun eventuele onderlinge beïnvloeding, en binnen welk juridisch kader zou dit gerealiseerd kunnen worden?”

Arnhem

Bij de rechtbank Arnhem waren er tijdens de onderzoeksperiode twee typen vraagstelling. De ene keer was dat de hierboven geciteerde “standaardvraagstelling” en een andere keer de “klassieke” Arnhemse vraagstelling.

De “klassieke” vraagstelling resp. opdracht luidt:

1) “Een multidisciplinair onderzoek te doen inzake de persoonlijkheid van de verdachte en de eventuele achtergronden van diens delinquent gedrag.

2) Een onderzoek in te stellen naar de vraag, in hoeverre tijdens het begaan van het feit bij verdachte sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens,

a) of verdachte alstoen voldoende inzicht had in de wederrechtelijkheid van het begane feit;

b) of hij/zij alstoen zijn/haar wil voldoende overeenkomstig een dergelijk besef kon bepalen.”

(...)

“De deskundige wordt verder verzocht te rapporteren over al hetgeen verder in het belang van de zaak nodig kan zijn.”

Assen

De vraagstelling uit Assen luidt als volgt:

1. “Bestaat bij verdachte een ziekelijke storing en/of gebrekkige ontwikkeling van zijn geestvermogens?

2. Deed zich dit ook voor ten tijde van het/de delict(en) waarvan hij thans wordt verdacht?

3. Zo ja, is dat dan in die mate geweest, dat verdachte, gesteld dat is bewezen dat hij die feiten heeft gepleegd, daarvoor niet of slechts in beperkte mate verantwoordelijk kan worden geacht?

4. Heeft hij ten tijde van het/de feit(en) het inzicht gehad, dat het plegen daarvan maatschappelijk onaanvaardbaar is?

5. Is hij, wanneer hij dat inzicht wel had, in staat geweest om zijn wil en zijn handelen overeenkomstig dat inzicht te bepalen?

6. Is van verdachte recidive van dergelijke delicten te verwachten en hoe is deze verwachting wanneer hij klinisch of poliklinisch in therapie wordt genomen?

7. Is verdachte gevaarlijk voor zichzelf, voor anderen of voor de algemene veiligheid van personen of goederen?

8. Is het noodzakelijk om verdachte in een psychiatrisch ziekenhuis te plaatsen?

9. Welke praktische richtlijnen kunt u geven en/of welke voorstellen kunt u doen om een genezing van betrokkene te bevorderen en/of recidive te voorkomen?"²⁷

Breda

De vraagstelling die gedragsdeskundigen in Breda tijdens de onderzoeksperiode voorgelegd kregen luidt:

1 "Leed verdachte op het moment, waarop het tenlastegelegde is gepleegd aan een gebrekkige ontwikkeling en/of ziekelijke stoornis van de geestvermogens?"

2 a) Als het antwoord op vraag 1 bevestigend is, kan dan het tenlastegelegde (indien bewezen) aan verdachte worden toegerekend?

b) Als het antwoord op vraag 2a ontkennend is, is dan de plaatsing van verdachte in een psychiatrisch ziekenhuis geïndiceerd?

c) Als het antwoord op vraag 2a bevestigend is, levert dan de psychische gesteldheid van verdachte grond op voor het aannemen van een verminderde toerekeningsvatbaarheid en – zo ja – in welke mate of graad?

3 Als het antwoord op vraag 1 bevestigend is, vordert dan de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen de oplegging van de in art. 37a Sr bedoelde maatregel van terbeschikkingstelling?

4 Als het antwoord op vraag 3 bevestigend is, vordert dan de genoemde veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen een bevel tot verpleging van overheidswege?

6 Indien verdachte ten tijde van het plegen van het strafbaar feit de leeftijd van 18 jaar, maar nog niet die van 21 jaar had bereikt, zijn er dan t.a.v. verdachte gronden in diens persoonlijkheid of in de omstandigheden waaronder het feit is begaan die toepassing van het jeug-

digenstrafrecht verantwoord/geïndiceerd doen zijn? Is plaatsing van verdachte in een inrichting voor jeugdigen dan geïndiceerd?

7 Indien verdachte weigert medewerking te verlenen aan het onderhavige onderzoek, welke reden van weigering voert de verdachte daarvoor aan?

8 Welk onderzoek tot het uitbrengen van een advies of rapport over de wenselijkheid of noodzakelijkheid van een last als bedoeld in artikel 37 en art. 37b, waaraan verdachte wel wil meewerken, behoort volgens U tot de mogelijkheden?"²⁸

Dordrecht

In Dordrecht gebruikte de rechter-commissaris in de onderzoeksperiode in alle onderzochte zaken de volgende vraagstelling:

A. "Bestond bij verdachte tijdens het begaan van de hem ten laste gelegde feiten een gebrekkige ontwikkeling en/of ziekelijke storing van zijn geestvermogens en zo ja:

B. In hoeverre moeten de feiten, indien bewezen dat zij door verdachte zijn gepleegd, verdachte worden toegerekend;

C. Vordert de veiligheid van anderen of de algemene veiligheid van personen of goederen dat verdachte ter beschikking wordt gesteld met of zonder dwangverpleging;

D. Is verdachte in zodanige mate gevaarlijk voor zichzelf, voor anderen of voor de algemene veiligheid voor personen of goederen dat hij in een psychiatrisch ziekenhuis dient te worden geplaatst;

E. Welke straffen of maatregelen, op verdachte toegepast, zijn geschikt om in de toekomst herhaling van strafbare feiten te voorkomen."²⁹

27 Bij deze vraagstelling stelt de opdrachtgever niet expliciet de vraag, wat de invloed van een eventuele gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis is geweest op het gedrag van de verdachte, bij het plegen van het tenlastegelegde. Toch vloeit deze vraag voort uit artikel 39 Sr. Voorts valt op dat de opdrachtgever eerst vraagt naar de mate waarin verdachte verantwoordelijk kan worden geacht voor het tenlastegelegde en vervolgens naar het inzicht van de verdachte in de wederrechtelijkheid en naar de wilsvrijheid ten tijde van het tenlastegelegde. Bij vraag 7 wordt niet gevraagd of het gevaar voortkomt uit de stoornis. Opvallend is verder dat de opdrachtgever alleen vraagt in hoeverre een last tot plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis aangewezen is. De vraag dringt zich op in hoeverre de opdrachtgever verlangt dat gedragsdeskundige aandacht besteedt aan andere juridische kaders bij zijn advies.

28 Ook hier stelt de opdrachtgever niet expliciet de vraag wat de invloed van een eventuele gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis is geweest op het gedrag van de verdachte bij het plegen van het tenlastegelegde. Verder valt op dat de opdrachtgever alleen vraagt in hoeverre een strafrechtelijke maatregel tot behandeling aangewezen is. In een ander behandeladvies lijkt de opdrachtgever niet geïnteresseerd.

29 De opdrachtgever vraagt dus niet expliciet naar een causaal verband tussen stoornis en het tenlastegelegde. Vraag E. lijkt suggestief. Blijkbaar wordt zonder meer aangenomen dat er gevaar voor recidive is. Deze vraag is ook wat cryptisch. Bij vraag C en D wordt gevraagd of een maatregel aangewezen is. Eerder zou ik hier de vraag verwachten of betrokkene op grond van zijn stoornis gevaarlijk is. Vraag E, welke "maatregelen" geschikt zijn om recidive te voorkomen, heb ik daarom beschouwd als een vraag naar advies omtrent behandeling.

In één zaak is aan deze vraagstelling door de raadsman van de verdachte een aantal vragen toegevoegd. De raadsman wilde deze vragen beantwoord zien naar aanleiding van het briefrapport van de NIFP-psychiater. Alleen de psycholoog vermeldt deze vragen in het verslag. Dat is opvallend omdat deze vragen voor een groot deel liggen op het terrein van de psychiater. Deze luiden namelijk als volgt:

1. “In het briefrapport van de FPD-psychiater staat vermeld dat verdachte 20 mg seroxat voorgeschreven heeft door de huisarts. Gaarne ontvang ik nadere informatie over de effecten van de medicatie, al dan niet in combinatie met het gebruik van alcohol;
2. Gaarne ontvang ik nadere informatie met betrekking tot de ‘vermoedelijke as II problematiek’ (borderlinekenmerken). In hoeverre is de hiervoor bedoelde problematiek van invloed geweest op het ontstaan en uitvoering van de handelingen door verdachte met betrekking tot het delict, zoals in het strafrechtelijk dossier beschreven;
3. Na zijn aanhouding bleek dat verdachte niet meer op aanroepen van de politieambtenaren reageerde. Vervolgens is verdachte per ambulance overgebracht naar het ziekenhuis. In hoeverre is het gedrag van verdachte in dit opzicht gerelateerd aan de in vraag 1 bedoelde as II problematiek en in hoeverre aan de medicatie seroxat 20 mg;
4. In hoeverre is de in vraag 3 bedoelde (medische) toestand van verdachte een aanwijzing met betrekking tot de conditie en/of de geestelijke gesteldheid van de verdachte in de periode daaraan voorafgaand?”

Ook in een andere zaak zijn via de raadsman aanvullende vragen gesteld aan de gedragsdeskundigen.

8.4 Beëdiging

Gedragsdeskundigen die benoemd worden voor *onderzoek en rapportage* moeten, voor zover zij niet beëdigd zijn als vast gerechtelijk deskundige, voordat zij hun taak aanvangen worden beëdigd.³⁰ De onderzoeksvraag in deze paragraaf luidt dan ook: In hoeverre zijn gedragsdeskundigen die onderzoek verrichten in strafzaken beëdigd? Bij het beantwoorden van deze vraag ben ik uitgegaan van hetgeen de gedragsdeskundige daarover vermeldt in zijn verslag. Dit levert het volgende overzicht op:

Tabel 8.27: *Onderzoeken uitgevoerd door beëdigde gedragsdeskundigen*³¹

beëdiging voor onderzoek & rapportage	aantal	
nee	1	0%
als vast gerechtelijk deskundige	158	79%
éénmalig in deze zaak	7	3%
supervisor beëdigd	3	1%
blijkt niet uit het verslag	32	16%
totaal	201	100%

Bij ruim driekwart van de onderzoeken (158 van 201) is de deskundige beëdigd als vast gerechtelijk deskundige. Bij één onderzoek blijkt dat de deskundige niet beëdigd is voor zijn taak. Bij een beperkt aantal (zeven van 201) onderzoeken blijkt dat de gedragsdeskundige eenmalig in de desbetreffende zaak is beëdigd. Bij enkele (drie van 201) onderzoeken blijkt niet in hoeverre de onderzoeker beëdigd is. (In die zaken blijkt de supervisor wel vast gerechtelijk deskundige te zijn. Naast de onderzoeker ondertekent ook de supervisor het verslag.) Bij ongeveer één op de zes (32 van 201) onderzoeken is onduidelijk in hoeverre de onderzoeker is beëdigd. Hiertoe behoren de meeste onderzoeken waarin een arts-assistent, een psychiater of psycholoog het onderzoek verricht onder supervisie.

Wanneer een psychiater of psycholoog als (getuige-)deskundige optreedt ter terechtzitting (zie hiervoor) moet hij altijd worden beëdigd. Dit roept de vraag op in hoeverre gedragsdeskundigen die optreden ter zitting, beëdigd zijn.

Zoals eerder aangegeven worden slechts in enkele zaken gedragsdeskundigen opgeroepen om op te treden ter terechtzitting. In één zaak heeft een gedragsdeskundige ter zitting alleen de belofte afgelegd dat hij zijn taak als deskundige zal vervullen. Het ging in dit geval om een psychiater die bijzonder deskundig was op het gebied van de stoornis waaraan de onderzochte zou lijden. Hij had de verdachte niet zelf onderzocht.

In de overige zaken zijn de verschenen deskundigen die de verdachte zelf hebben onderzocht, beëdigd als getuige en als deskundige.

³⁰ Vanaf 1 januari 2010 is de eis van beëdiging vervallen. In plaats daarvan dient de deskundige geregistreerd te zijn in het NRGD.

³¹ Er zijn meer onderzoeken dan rapportages. Zeven rapporten die door gedragsdeskundigen gezamenlijk zijn uitgebracht, zijn niet tot één gedragsdeskundige te herleiden.

8.5 Supervisie

Onder supervisie versta ik dat een ervaren deskundige toezicht uitoefent op het onderzoek en dat hij daar medeverantwoordelijk voor is. Dat geldt eveneens voor het uitgebrachte verslag. Uit het onderhavige onderzoek komt evenwel naar voren dat supervisie in de praktijk geen eenduidig begrip blijkt te zijn. Gedragsdeskundigen blijken niet erg bereid aan te geven wat supervisie in de praktijk inhoudt.

Ambulante *psychiatrische* onderzoeken waarbij supervisie plaatsvindt worden meestal (zeven van tien zaken) door psychiaters in *opleiding* verricht. In de praktijk blijkt dat bij twee van die onderzoeken in te houden dat de supervisor eenmaal bij het gesprek aanwezig is geweest. Bij twee andere onderzoeken heeft de supervisor de verdachte eenmaal zelf gesproken. Bij de resterende drie onderzoeken is onduidelijk wat die supervisie heeft behelsd. Verder zijn er drie onderzoeken waarbij een psychiater onder supervisie een onderzoek heeft verricht. Eén psychiater geeft aan dat hij in het kader van de supervisie met een “FPD-psychiater heeft gesproken”. Bij de andere twee onderzoeken blijkt niet wat de supervisie heeft ingehouden. Dan is er tot slot nog één onderzoek verricht door een arts-geneeskundige. Bij dit onderzoek wordt niet aangegeven dat het onderzoek onder supervisie van een NIFP-psychiater heeft plaatsgevonden, maar “in samenwerking met de psychiater ...”. Wat die samenwerking heeft ingehouden, blijkt evenwel niet uit het rapport.³²

Bij ambulante *psychologisch* onderzoek bestaat nog meer onduidelijkheid over de inhoud van de supervisie. Psychologen geven enkel aan dat het onderzoek verricht is onder supervisie. Zij laten altijd in het midden waaruit die heeft bestaan.

Ook bij klinische onderzoeken bestaat geen helderheid over de inhoud van de supervisie. Bij twee klinische onderzoeken verricht in één zaak een psychiater in opleiding het onderzoek en in het andere een psycholoog. Uit beide rapporten blijkt niet in hoeverre de supervisor de verdachte heeft gesproken en wat die supervisie heeft ingehouden.

8.6 De rol van procesdeelnemers bij inschakeling van gedragsdeskundigen om op te treden ter terechtzitting

Zoals aangegeven in de voorgaande paragraaf, mogen gedragsdeskundigen ter zitting worden opgeroepen. Verschillende procesdeelnemers zijn bevoegd daartoe het initiatief te nemen. Dit brengt mij bij de onderzoeksvraag in hoeverre dat gebeurt. In een zeer gering aantal zaken (vijf van 123) wordt een gedragsdeskundige *ter terechtzitting* opgeroepen. Eénmaal gebeurt dit op verzoek van de raadsman. Overigens wilde de officier de deskundigen zelf ook horen. Als reden voert de officier daarvoor aan:

“X [de psycholoog, CvE] heeft zich ook zoals dat bij Y [de psychiater, CvE] het geval was, bij zijn rapportage voornamelijk gebaseerd op uitlatingen van verdachte zelf. Uitlatingen die op wezenlijke onderdelen onjuist zijn gebleken.”

Eenmaal roept de officier van justitie ambtshalve een gedragsdeskundige op ter terechtzitting en eenmaal verzoekt hij de rechter ter terechtzitting de zaak aan te houden om een niet verschenen deskundige opnieuw op te roepen. Hij verklaarde op de zitting dat hij het horen van de niet verschenen deskundigen noodzakelijk vond, omdat hij enige twijfels had bij het advies van de deskundigen. De rechtbank stelde in die zaak de stukken in handen van de officier van justitie voor oproeping van de deskundigen. Tweemaal blijkt niet uit het dossier op wiens verzoek de gedragsdeskundige op de zitting is opgeroepen.

In hoeverre verschijnen de opgeroepen deskundigen? In twee (van de vijf) zaken zijn de opgeroepen deskundigen verschenen. In één zaak is de deskundige die opgeroepen is niet verschenen. Die strafzaak is afgehandeld zonder de deskundige opnieuw op te roepen. In één geval is onduidelijk in hoeverre de opgeroepen deskundige is verschenen. In één zaak is één van de twee opgeroepen deskundigen niet verschenen. Die zaak is aangehouden om de niet verschenen deskundige opnieuw op te roepen.

8.7 Samenvatting

Er blijkt een grote diversiteit te bestaan als het gaat om de wijze waarop gedragsdeskundigen bij onderzoek in strafzaken betrokken raken. In het ene arrondissement is de rechter-commissaris degene die doorgaans gedragsdeskundigen benoemt.

³² Omdat in dit verslag niet wordt aangegeven dat het rapport is verricht onder supervisie, beschouw ik dit niet als zo'n onderzoek.

In het andere arrondissement is dat de officier van justitie. Opvallend is dat de *verdediging* zich vrij weinig bemoeit met die inschakeling. Wanneer dat wel gebeurt betreft het vooral vermogensdelicten.

De *officier van justitie* daarentegen heeft naar verhouding vrij vaak bemoeienis met de inschakeling van een gedragsdeskundige. Meestal benoemt hij die ambtshalve, in mindere mate vordert hij de benoeming van een gedragsdeskundige bij de rechter-commissaris en soms bij de zittingsrechter.

De *rechter-commissaris* heeft in iets mindere mate dan de officier van justitie bemoeienis met de inschakeling van gedragsdeskundigen maar is daar ook geregeld bij betrokken. Hij benoemt minder vaak dan de officier van justitie ambtshalve gedragsdeskundigen, geregeld benoemt hij een gedragsdeskundige op vordering van de officier van justitie en een enkele keer op verzoek van de verdachte. Ook komt het geregeld voor dat de zittingsrechter een zaak naar de rechter-commissaris verwijst of de stukken in handen stelt van de officier van justitie om een gedragsdeskundige te benoemen.

De *rechter ter terechtzitting* heeft betrekkelijk weinig bemoeienis met de inschakeling van een gedragsdeskundige. Sporadisch neemt hij daartoe zelf het initiatief. Hij benoemt nooit zelf gedragsdeskundigen. Hij verwijst daarvoor de zaak meestal naar de rechter-commissaris en een enkele keer stelt hij de stukken daarvoor in handen van de officier van justitie. Dat de zittingsrechter bemoeienis heeft met het inschakelen van een gedragsdeskundige zien we het vaakst bij vermogensdelicten.

Tot slot heeft ook de reclassering weleens op enigerlei wijze bemoeienis met de inschakeling van een gedragsdeskundige. We zien dat bij ruim 20% van de zaken. Meestal bestaat dat uit het adviseren van de officier van justitie om een gedragsdeskundige in te schakelen, soms is dat advies gericht aan de rechter-commissaris. Ook nu weer betreft het meestal zaken waarin vermogensmisdrijven tenlastegelegd zijn.

Naast de hiervoor genoemde procesdeelnemers is ook het NIFP vrijwel altijd op enigerlei wijze betrokken bij de inschakeling van gedragsdeskundigen. Ook bij de activiteiten van het NIFP op dat vlak zien we grote verschillen tussen de arrondissementen. Soms *adviseert* het NIFP de rechter-commissaris dan wel de officier van justitie alleen over de indicatiestelling voor gedragsdeskundig onderzoek. In een ander arrondissement gebeurt dat nooit. De opdrachtgever beslist daar zelf over de vraag of een gedragsdeskundige moet worden ingeschakeld. Hetzelfde geldt voor het soort on-

derzoek dat verricht moet worden. Ook daarover wordt meestal advies gevraagd maar in sommige arrondissementen is dat niet gebruikelijk. Dat geldt eveneens voor het advies aangaande de persoon van de gedragsdeskundige die benoemd moet worden. In sommige arrondissementen blijft het advies daartoe beperkt, in andere wordt daarover geen advies uitgebracht. Op sommige plaatsen is het gebruikelijk dat het NIFP ook adviseert over andere aspecten, zoals detentiegeschiktheid van de verdachte. Elders gebeurt dat nooit. De bronnen waarop NIFP-psychiaters zich baseren verschillen eveneens aanzienlijk. Soms is dat advies alleen gefundeerd op een onderzoek van de verdachte, een andere keer enkel op het bestuderen van het strafdossier, soms op beide. Vervolgens zijn er ook verschillen wat betreft het stadium van de procesgang waarin het NIFP wordt ingeschakeld. Soms gebeurt dat al tijdens de in verzekeringstelling, een andere keer tijdens de inbewaringstelling maar ook weleens tijdens de gevangenhouding. Hoeveel tijd gemoeid is met die advisering is meestal niet na te gaan. In de zaken waarin dat wel valt na te gaan, gebeurt dat bij iets meer dan de helft van de zaken binnen een week.

In de meeste arrondissementen adviseert het NIFP niet alleen, maar bemiddelt het ook bij de inschakeling van gedragsdeskundigen. In sommige arrondissementen is de taak van het NIFP daartoe beperkt en in andere komt dat in het geheel niet voor. Wat betreft de bronnen waarop het NIFP die bemiddeling baseert, zien we hetzelfde onderscheid als bij de advisering. Soms is zelfs geen enkele bron bekend. De meeste verzoeken om bemiddeling vinden plaats tijdens de inbewaringstelling. Lang niet altijd valt te achterhalen wat voor tijd gemoeid is met het daadwerkelijk betrekken van een deskundige in de zaak. Voor zover daar informatie over bekend is, gebeurt dat in ongeveer de helft van de zaken binnen acht tot veertien dagen.